

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახატებიანი გაზეთი გამომდის ყოველ კვირა დღს

№ 37

სამეცნიერო 1 1896 წ.

№ 37

შინაარსი: მიუშველეთ ნოვოროსიელ ქართველს გ. წერეთელისა, — სხვა-და-სხვა ამბავი, — სურათები ამაჟი, — * ლესი დეკუ მგერლისა, — გინაზის მოწვევ ქალი მოგზაურობა, წერილი მესამე ელიკოს, — ცოცხალი მონაწილე ი. გ. რისა, — პოეტის სიტყვა ლესი ეჭვ. კობლაძისა, — ენის წარმოშობაზე (დასასრული), პ. გ. ჭარაიისა, — კარცერი და ცეკორა ძველს ძველი ამბავი, პ. გოთუასი, — საქველ-მოქმედი საქმე და კერძო განცხადებანი, —

აკვალის¹ ხელის მომწერლებს მოვარჯნებთ, ვისაც მიუშველეთ ნოვოროსიელ ქართველებს. ფული არ შემოუტანათ, დროზე შემოიტანონ.

სასწავლებელი და საყმაწვილო ბალი

ი. მხახალიძისა

(ქუთაისში)

გამართულია ვარფოლომეევის სახლში დიდიანის ქუჩაზე.

სასწავლებელი ამზადებს ყმაწვილებს გინაზის მოსამზადებელსა და პირველ კლასებისათვის, საყმაწვილო ბალი მიზნათ იღებს აღზარდოს ყმაწვილები 5—7 წლ. სამშობლო ენაზე, ფრებელის სისტემით.

სასწავლებელში ყმაწვილები მიიღებიან პირველ სექტემბრიდან პირველ ოქტომბრამდე, ხოლო საყმაწვილო ბალში ყოველ დროს მთელი წლის განმავლობაში. თვიური გადასახადი დანიშნულია სასწავლებელში 10 მან. და საყმაწვილო ბალში 5 მან.

რიად საგულისხმო საქველ-მოქმედი საქმე ისტამბება ამ ნომერში, ჩვენ მკითხველებს ვისთხოვთ გულ დანართ წაიკითხონ აქ დასტამბული ცნობა, გონების თვლი გაველონ ამ საქმეს და შესაფერი გულ-მხურვალეობაჲ აღმოუჩინონ.

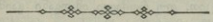
ჩვენს საქართველოში ადგილ-მამულის სიციფროვე დიდი ხანია შენიშნულია, მაგრამ აღმოსავლეთის საქართველოს, ესე იგი თვლისის გუბერნიას, მაინც ისე არ აწუნებს ეს გაქირებული ეკონომიური მდგომარეობა, როგორც დასავლეთის ქართველებს, ესე იგი ქუთაისის გუბერნიის მცხოვრებლებს. აღმოსავლეთის საქართველოში ჯერ კიდევ საკმაოთ აქეთ ქართველებს თავის გამოსაკვებინადად; მაგრამ დასავლეთის ქართველებს კი, დიდი ხანია, აღარ ყოფნისთ თავისი მიწა-წყალი, იქ ხშირათ არის, რომ გლეხს სულ ქცევა ნახევარი, ანუ ერთი დღიური მიწაც არა აქვს, უმიწა-წყლო გლეხები და წერი-მალი აზნაურობაც წლითი-წლითამდე მრავლდებიან. ქართველი ხალხი უმიწა-წყლოთ თან-და თან

უფრო უნუეგმო მდგომარეობაში ვარდება და დღემდის ვერა მოუხერხებია, რა ჩივთ შევწიოს თავის თავს, რა მოაგეროს, როგორი მალამო დააღვს ამ ტკივლს. განა კავასისი აქეთა მხარეში ცოტაა ადგილი?.. მაგრამ იქ, სადაც ოდესმე ქართველების სამკედრო ადგილ-მამული ყოფილა, დღეს უცხო ქვეყნებიდან მოდიან ვაღმობიზუნლი და ესახლებიან. ყველას თავის პატრონი ჰყავს, ყველა თავის გვარს კერძობს ამ საქმეში. მხოლოდ ქართველ ხალხს არა ჰყავს აქ თავისი პატრონი, რომ უწინამძღვროს ამ საქმეს, იზუამდგომლოს უმაღლეს მთავრობასთან, გააგებინოს მას ქართველი უმიწა-წყლო ხალხის გაჰკრებული მდგომარეობა, აუხსნას, რომ ქართველი სხვაზე კიდევ უფრო ერთგული ქვეშევრდომია რუსეთის ხელმწიფეობისა და იმასაც ისეთივე მზრუნველობა უნდა, როგორც მკვიდრს რუსეთისას, რადგან ყოველ ქართველს აქამდის თავგანწირული უბრძვია რუსეთის გულისთვის და აწუ მისთანა მუყაითი დამცველი სახელმწიფო ინტერესებისა რუსის მთავრობას კავასიაში სხვა არაფერა ჰყავს. ნუთუ შავი ზღვის პირათ ოსმალები, ბოლგარები, ბერძნები და ჩეხები, რომელთაც ხელს უწყობენ და ასახლებენ, უფრო ერთგული დამცველები იქნებიან შვიშაობის დროს რუსეთის სამხედროელისი, ვიდრე ქართველები, ესე იგი გურია-სამეგრელოსა და იმერეთის მცხოვრებნი, რომელთაც ათასი წელიწადი შეუწახავთ ქრისტიანობისთვის ეს ხხარე და ბოლოს თავის ნებითვე გადაუტყაოთ ერთ მორწმუნე ხელმწიფე იმპერატორისათვის თავისი სამშობლო მისი ძლიერების გასამტკიცებლათ? განა შესაძლოა წარმოვიდგინოს კაცმა, რომ გურია-იმერეთის და სამეგრელოს მცხოვრებლები უფრო ნაკლებათ დაიცვენ შავი ზღვის პირებს შემოსევისაგან, ვიდრე თვით მკვიდრნი რუსეთისანი?.. სრულიათაც არა. ეს შეცდომაა, თვალის აბმა მთავრობისა. ჩვენ გინანავს, რომ როცა მტერი შემოსულა შავი ზღვის პირათ, რუსეთის მკვიდრნი მაშინვე აბარებულან და ისევ შიგნით რუსეთში გადასახლებულან, მაშინ, როდესაც გურულებს, მეგრელებს და იმერელებს უკანასკნელ სისხლის ცეკრამდის უბრძვიათ მტრის წინააღმდეგ. გავისხენოთ ყირიმის ომის დროს ომერფაშის შემოსევა და მეგრულ-გურულების თავგამეტებული ბრძოლა მტერთან ხელმწიფის ერთგულებისთვის. გავისხენოთ თუნდ უკანასკნელი ომი ოსმალეთთან, როცა სამეგრელო-გურიის და იმერეთის ხალხი თავგამეტებით ეჯახებოდა შემოსულ მტერს. რადგანმა გურულებმა, მეგრელებმა, იმერელებმა და ქართლ-კახლმა დადგა აქ თავი ქვეყნისთვის და ხელმწიფის ერთგულებისათვის. გავისხენოთ კ. მიქელაძის, ილ. ჩილაყაშვილის წამებული სიკვდილი, გრიგოლ გუ

რიელის თავგანწირული მოქმედება და მრავალი სხვა. მართა ცინის-ძირის ბრძოლაში ორასი ქრთველი დაცა ბრძოლის ველზე. ახლა კი გვეუბნებიან. არა, ვერც მეგრებს, ვერც ვურულს, ვერც იმერელს და ქართლ-კახელს ვერ დაფასახლებთ შავი ზღვის პირათ. ჩვენ ეს არ გვეჯერა და ასეთი პასუხი წინააღმდეგად უნდა იყოს უმაღლესი მთავრობის ნებისა. აქ უცველია კერძო ადმინისტრაციული მოხელენი ურევენ საქმეს, ალბათ რაიმე საკუთარი ან-გარებისათვის. ამას უნდა დაედგას საზღვარი. შავი ზღვის პირები ყველა რუსის ერთგულ ქვეშევრდომთათვის უნდა იყოს კარგადებული დასახლებლათ. ამას მოითხოვს სახელმწიფო სარგებლობა. ამის გამო ნოგორისიელ ქართველების კეთილ განზრახულებას არა დაუღვებოდა წინ. ისინი ამ შემთხვევაში დიდ ღვაწლსაც გაუწივეს რუსის ხელმწიფეობას, თუ კი მოახერხებენ სხვათა შორის უადგილ-მამულია ქართველების დასახლებლასაც შავი ზღვის პირის სხვადასხვა კუთხეებში. მაგრამ ამ დიდ საქველ-მოქმედო საქმეს მართა ნოგორისიელი ქართველების კეთილი განზრახულება არ ეყუთა. აქ ყოველმა ქართველთაგანმა უნდა უნდა იფიქვოდნოთ მათ რაიმე შემწეობა. რაც უნდა შევიწროებული იყოს კაცი თავის სამშობლო სოფელში, ის მაინც აგრე ადვილათ ვერ დაავდებს თავის მამაპაპულის და ვერ გადასახლება შორეულ ქვეყანაში, თუ მას ჩვენმა მოწინავე თაობამ ხელი არ გაუშართა. ამის გულისთვის საჭიროა ყოველ საქართველოს ქალაქში და რსდეს მოწინავე ინტელიგენციის წრეები. ამათ უნდა იქონიონ პირდაპირი დამოკიდებულება ნოგორისის გახიზნულთა შემწე საზოგადოებასთან, აგროვონ შემოწირულთა გახიზნის მსურველთათვის, გაიგონ რომელი კუთხე შავი ზღვის მხრისა უფრო შეეფერება ჩვენი ქვეყნის ჰავას, ნიადავს, რომ უადგილ-მამული კაცებს იქ უჩირონ დასახლება და პირველ შემთხვევაში ნიეთერი შემწეობაც აღმოუჩინონ. ამასთანავე საჭიროა ალაგობრივ ნოგორისის მთავრობასთან და რუსეთის გახიზნულთა კომიტეტის წევრებთან გამართოს ერთბაა რომელიმე ქართველმა მოცუნე და გაელენის მექონე პირმა კეთილი განწყობილება და მათთან შეთანხმებით იმოქმედოს. საჭიროა აგრეთვე თავისი განზრახულება მოკლეთ გამოთქვას წერილში ნოგორისის გახიზნულ ქართველთა შემწე საზოგადოებამ და ასეთი წერილები გაუგზავნოს საქართველოში ყოველ პარტიკულ ქართველს, საშეღველო პირი იქნება იგი, სახელმწიფო მოხელე, თუ კერძო ქვეყნის მოამქმედი, სხედი ვითა. აგრეთვე უნდა მიიქცეს იგი წერილებით ჩვენი ბანკების და ყოველი სამრეწველო წარმოებათა გამგეობის მიმართ. აი, ამგეა

რი მოქმედებით დაიმსახურებს ნოვოროსიის ვახიზ-
ნულ ქართველთა შემწეობის საზოგადოებას საყოველ-
თაო ყურადღებას. მაგრამ რომ კიდევ უფრო თვალ-
საჩინო წარმატება მიეცეს ამ დიდ მნიშვნელოვან სა-
ქმეს, საჭიროა, ჩემის აზრით, ერთი ჩვენი ინტელი-
გენტთაგანი, რომელიც კი დამოუკიდებელი ცხოვ-
რების პატრონია, საკუთრათ წაიღეს ნოვოროსიაში
და მიიღოს თანსწრაფი ისეთი ვახიზნულ ქართველთა
შემწე საზოგადოებისა. მეგრამ რადგან ამ თვისების
ინტელიგენტი ძვირათ თუ მოიპოვება ჩვენ შორის,
ამისთვის უფრო ემჯობინება, რომ რომელიმე ჩვენი
მდიდართაგანი, ანუ თუნდა რომელიმე ბანკი ავიღოს,
ის იკისრებდეს ჯამაირის მიცემას იმ ინტელი-
გენტისათვის, რომელიც ღირსი იქნება იქ გაგზავნი-
სა სამოქმედოთ. ამიერიდან ყოველივე შეწირულება
შეი ზღვის პირათ ვახიზნულ ქართველთა დასახმა-
რებლათ უნდა გაიგზავნოს იმ ადრესით, რომელიც
მოყვანილია აქ დასტამბულ ნოვოროსიიდან წარმო-
გზავნილ წერილში.

ბ. წერეთელი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

მეტერბურგიდან ვახ. „Нон. 0603.“-ის ატყო-
ბიანებენ, ხელმოწივე იმპერატორს უბრძანებია,
რომ 12 მილიონიდან, რომელიც დანიშნუ-
ლია წყლის არაჩვეულებრივ მოთხოვნილებათა დასა-
კმაყოფილებლათ, 12,250 მანეთი მიეცეს ქუთაისის
გუბერნიის მცხოვრებთ, რომელთაც ზარალი მოუ-
ვიდათ წყალ-დიდობის და დიდი თოვლისაგან.

* *

სარწმუნო წყაროდან ჩვენ შევიტყვეთ, რომ საოფ-
ბატარა თამარაშენში ფილოქსერა აღმოუჩინათ.
როგორცა ჩანს დღეს მთელ ქართლში უნდა იყოს
ფილოქსერა მოდებულთ.

* *

რკინის გზით მოგზაური გეწერს: წარსულ კვი-
რაში, ვისაც შეხვდა ბათუმში და ქუთაისში მოგ-
ზაურობა საშინელ სიტყვებს გრძნობდა, მგონი კვერც-
ხი შეიწოდა მზეს ისე პაპანება გაქონდა. ოთხშა-
ბის, 28-ს, სანამ ყვირილაში მოვიდოდა მატარებე-
ლი, ცხელიდა, აქ დღემეა უტბათ წვიმა. სადღერს
ძირულას რომ მიველით მთებიდან ნაკადულები წა-

მოვიდა, მაშინვე ჩამოწვა მიწის ზედაები და ჩვენ
დღერით სადღერსე. შამშილი მოგველოდა. ასე ორი-
სამი საათი ეველოდით. ენც გზების შეკეთებას უგ-
დებს ყურს, ჩვენთან იყო. ჯერ ციხა და რადესაც
გააღიძვს, თამაშს უტკეროდა, ჩაის მოყვარულები
როგორ დადოდა ცხელი წყლის საძებნელათ. ბო-
ლოს ორ-სამ საათს შემდეგ, იქამეს ღმერთი და
უკანვე ყვირილაში წაიყვანეს. იქ ასე გვანუგზებ-
დენ: ნუ გეშინიათ, მშვიტი აღარ დაჩნებთ, ყვირი-
ლას შეუძლიათ თუნდაც სამი-ოთხი დღე შევიწა-
ხითო. მეორე დღეს, ძლიერ-ძლიოობით წამოვიყვანეს
თბილისში. თუ ნახევარ საათის წვიმამ ასე გააფუჭა
გზა, სხვა დროს რას უნდა მოგველოდეთ. მახ-
ლას...

* *

რუსეთის ვახეთების სიტყვით, ამას წინათ უწ-
მინდესი სინოდის წევრთ, სასულიერო აუღებიათა
ჩჩევის და ზოგიერთ ეპისკოპოსთ გაეგზავნათ გან-
სახილავათ პროექტი, რომელიც ენება საშუალ სა-
სულიერო სასწავლებლებში ცელილებათა შემოღე-
ბას, აი, უმთავრესი ამ ცულილებათაგანი: 1) კლასი-
კურ ენათა გაკეთილების რიცხვი სემინარიებში და
სასულიერო სასწავლებლებში შესაჩვენათ უნდა
შეზღვიდეს; ამ ენებისათვის მხოლოდ ერთი მასწავ-
ლებელი იქნება; უნდა გადიდდეს რიცხვი ღვთის-
მეტყველურ საგნების გაკეთილებისა, საეალღებუ-
ლოთ უნდა დაჩნეს მკურნალობის სწავლება და აგ-
რეთე უნდა დაწესდეს საეკლესიო უფლებთ, საეც-
ლესიო არქეოლოგიის და სასოფლო მეურნეობის
კათედრები. 2) საღმრთოწერილის და საეკიალურ
ღვთისმეტყველურ საგნების მასწავლებლებათ უნდა
იყვენ სამღვდლო პირნი; სამღვდლო პირნივე უნ-
და იყვენ სემინარიების ინსპექტორები და ზედაშეღ-
ველნი თავის თანაშემწეებით სასულიერო სასწავლებ-
ლებში. 3) სემინარიის ეკლესიებში ყოველ დღე უნ-
და იყოს წიგნა, რომელზედაც უნდა ესწრებოდენ
როგ-როგათ მაღალი კლასების შევირებები. 4) სასუ-
ლიერო სასწავლებელთა სარევიზიოთ უნდა გაგზავ-
ნილ იქმენ სამღვდლო პირნი, და არა საერო
როგორც ეს დღემდის იყო ხოლმე.—ამნარიათ,
როგორც ენებადეთ, ეს პროექტი ყოველი მხრით ესა-
ბამება სასულიერო უწყების განზრახვას და მის არ-
სებით დანიშნულებას, ამში ჩვენ ეჭვი არ შეგვაქვს;
მაგრამ ამას შემდეგ რას ნიშნავს ერთი რუსეთის ვა-
ხეთის („С.П.И. Вѣст.“) ცნობა, რომ მომავალი წლი-
დან ყველა სემინარიელებისათვის უნივერსიტეტის
კარი ღია იქნება.

* *

სამრეწველო და სააღებ-მიცემო კრებას ნიენინოვოგოროდში საჭიროათ დაუწახავს, რათა საზღვარ-გარეთიდან შემოტანილი აბრეშუმის ბაყი აწეულ იქნას, ერთი მანეთიდან 5 მანეთამდის თითო ფუთზე; საჭიროათ დაინახა აგრეთვე, რათა აბრეშუმის სალი თესლის გავრცელებისათვის სხვა-და-სხვა ზომები იქნეს მიღებული. აბრეშუმის ეპრობის გასაუმჯობესებლათ კრებამ წარმოთქვა ის აზრი, რომ საჭიროა დააჩსდეს განსაკუთრებით აბრეშუმის გამოსავლელი დაწესებულება (шелкоплетательное учреждение) პარკის საწყობებით მოსკოვში, თფილისში, ნუხაში და შუქუშაში („Кав. Сель. Хоз.“).

* *

ჩვენ მივიღეთ ახალი წიგნი „ფარსადან გორგიჯანიძე და მისნი შრომანი“, გამოცემა მ. ჯანაშვილისა. წიგნი შეიცავს სულ 125 გვერდს და მასში მოთავსებულია რამდენიმე დღემღი უცნობი შრომანი ფარსადან გორგიჯანიძისა, რომელიც ცხოვრებდა მეჩვიდმეტე საუკუნეში და რომელიც ცნობილია, როგორც ავტორი „საქართველოს ისტორიისა“. ამ წიგნის გადაშინჯავიმ ჩვენ დაგვარწმუნა, რომ აქ მოთავსებული ფ. გორგიჯანიძის შრომანი არაფერ დიდ „საუფეს“ შეადგენენ ჩვენი ლიტერატურისათვის და იმათი გამოუცემლობა შესამჩნევ დასაკლისათ არ ჩათვლებოდა. ბ-ნ მ. ჯანაშვილის მიერ გამოცემულ წიგნს თავში მოკლე მიმოხილვა აქვს ჩართული ფ. გორგიჯანიძეზე და ბოლოში დამატება (184-125 გვ.) — კაკ-ციხისწიშში შეკრებილი სიტყვები, რომლებიც, რა თქმა უნდა, თვით გამოცემელს (მ. ჯანაშვილს) ეკუთვნის. მიმოხილვაზე უნდა შევნიშნოთ, რომ ის ვერ იძლევა დასაბუთებულ ცნობებს ფ. გორგიჯანიძეზე. რაც შეეხება დამატებას, ის ჩვენი ენის მეკლევართათვის იძლევა საინტერესო მასალას, რომელსაც უსათუოთ გამოიყენებენ სპეციალისტები.

* *

ამ ქვათ დიდი სჯა-ბაასია ატეხილი რუსეთის ტურნალ-გაზეთობაში შესახებ ერთი გარდაწყვეტილებისა, რომელსაც დაადგა სამრეწველო და სააღებ-მიცემო კრება ნიენინოვოგოროდში. ეს არის სამეურნეო მაშინების ბაყ-ს შემცირება. პირველათ ეს კითხვა განიხილეს ცალკე სექციაში, სადაც ორი დღის კამათობას შემდეგ იმ აზრს დაადგენ, რომ საჭიროა ხსენებული ბაყის შემცირება; მაგრამ რაღა-ნაც ეს გადაწყვეტილება წარმოდგენილი იყო 52

ხმით, და 44 კი ამის წინააღმდეგი იყო, იმიტომ ეს კითხვა ხელ-ახლა დაყენებულ იქნა საზოგადო სხდომაზე. ეს კითხვა ფინანსთა სამინისტროს მიერ ამწაირთა იყო დაყენებული: „სამწიწათ-მოქმედო მაშინება-ს და იარაღების ბაყის შემცირება რა სახით იქნება სასარგებლო მიწათ-მოქმედებისათვის?“ როგორც ვიცით, საზღვარ-გარეთის მაშინები კარგებია, მაგრამ იმათ გავრცელებას ხელს უშლის დიდი საბაჟო გადასახადი, რაც შესამჩნევათ აღილებს იმათ ღირებულებას. მეფარველობითი ბაყი (Покровительственные пошлины), რომელიც ამხრეებს და ხელს უწყობს უნაჯავ წარმოებას, რაც სასარგებლოა მხოლოთ რამდენიმე მექარხნეთვის, სულს უშუთავს მიწის-მეულობელთ. საზოგადო სხდომაზე კრების უმატესობამ, 140 ხმა 63 ხმის წინააღმდეგ, საჭიროთ დაინახა ამ ბაყის შემცირება.

ამ ნაირათ სააღებ მიცემო და სამრეწველო კრებაზე ერთი ერთმანეთს დეტაქენ ორი გუჯუფა ერთი და იგივე კლასისა; ეს კლასი არის კაპიტალის პატრონი, მხოლოთ სხვა-და-სხვა სფეროში. დარწმუნებით არ ვცდით, თუ რომელი იმათანი გაიმარჯვებს ამ ბრძოლაში. მაგრამ საქმე ის კი არ არის, დღეს გაიმარჯვებს რომელიმე იმათანი, თუ ხეალ; საქმე ის არის, რომ დღეს იქნება თუ ხეალ თავისუფალი აღებ მიცემა უსათუოთ გაიმარჯვებს. ამ ქვათ ის შეგვიძლია მხოლოთ ვთქვათ, რომ მთავრობა მრეწველოთ და აღებ-მიმკვმთა მხარეზე. ყოველ შემთხვევაში ეს ბრძოლა კარვის მომასწავებელია რუსეთის ცხოვრებაში.

საყურადღებო ამბები.

შერბოვსკია (დღესტანის ოლქი). 1893 წ. აქ დაარსდა აგრეთ წოდებული — ტუსალთა ზნეობის გამწორობელი საყრობოლე; (Исправительное арестантское отделение) სადაც განსაზღვრულ ვადით იზნენებოან დამნაშავენი მთელის ამიერ და იმიერ კავკასიის მხრადან, იმათ რიცხვში ხედებიან რასაკიროველია ქართველებიც; საქართველოს სხვა და სხვა კუთნებნიდა. პატმარი დანიშნულ ვადის გათავებას შემდეგ, უზბოუნდნა თავის საზოგადოებას; თუ ეს უჯანსენელი მოისურვებს და მიიღებს დასჯილ შვილს და თუ არა, მაშინ მას გადაასახლებენ სიმბარში სამუდამოთ. ქართველ პატმართა შორის მომეტებული ნაწილი ახალგაზდობაა, ჯანოთ და ღონით საცეს, რომელიც ზნეობით სრულად ჯერ

არ არის დაცემული, და მხოლოდ სამწუხარო შემთხვევის მსხვერპლი არიან. სხვათა შორის, მომეტებული ნაწილი კახეთიდან და ქართლიდან არიან დაჯილდინი კაცის მკვლელობისთვის მამულის თაბახე. იმერეთიდანაც თითქმის ნახევარი ამნაირ უბედურ შემთხვევათა მსხვერპლია, დანარჩენი კი ყალბი ქაღალდის შედგენისთვის, ტყუილი ფიქსისთვის, ტყუილად დაბეჭდვისთვის და ქურდობისთვის, უმეტესათ მეგრელებია. არიან აგრეთვე ახლათ შემოერთებული მხრიდან გათათრებული ქართველები, ბოქალის, ან მამასახლისის წინააღმდეგობისთვის. ყველა ესენი ჯერ კიდევ ზნეობით ისე დაცემულნი არ არიან რომ იგინი სამუდამო უყარგისნი დაჩვენ და საზოგადოებისათვის მავნებელია.

მათი, როგორც საზოგადოების ქართველ კაცის, უსახლერო სიყვარულა თვის მიწა-წყლისადმი იმის სახუთს იძლევა, რომ ისინი შემდეგში საზოგადოებისათვის არ იქნებიან მავნებელნი. მაგრამ, უბედურება ის არის, რომ ეს ორი წელიწადია ჩვენი სოფლების საზოგადოებანი შეუბრალებლათ ისტუმრებენ თავის შეილებს, თუმცა უბედურ შემთხვევათა გამო დანაშაულის ჩამდენთ, ციხირისაკენ... ეს ორი წელიწადია ოც კაცამდე გაუზგზნებობათ ცოც ქვეყნებისაკენ. ნეტა რას ფიქრობენ ჩვენი სოფლების საზოგადოებანი? ნეტა საიდან შეუძენიათ იმათ ამნაირი გულქვაობა? მომეტებული ნაწილი განაჩენი არის უფრო კახეთიდან და იმერეთიდან. აი, რას წერდა თავის საზოგადოებას ამის წინათ ნინია ფროლიაშვილი, ცოლის და ექვთი შვილის პატრონი, რომელიც 21 მაისს გააგზავნეს ციხირში: „რა დამწვევია, ვის რა წაქართობი, ეგ ერთი უბედურება და მავნებლობა, კაცე შემომაყვდა და ამოტულა ტანჯვით რით ვერ გამოვიცი. დე. რაზე მქარავს საზოგადოება, ცოცხლად მამოჩრებს ჩემს საყვარელ ცოლშვილს. კანონმა დამსაჯა და მეც დავემორჩილე, საზოგადოებამ რათ მომძულა, ვის რა დაუშვიე“... ნეტავი შენ მკითხველო, რომ ჩემგარ ანა ხარ იძულებული უყურა და ნაზო ჩვენი ძმები, ჩვენი სისხლი და ხორცი იმ დროს, როდესაც იგინი თავიანთ მშობელ ქვეყნისაგან განწირულნი მიგმზავრებიან ცე ქვეყნებისაკენ სამუდამოთ. ოჰ, თუ რა გულსაკლავი სასოწარკვეთალება იხატება ხოლმე იმათ სახეზე! რა საშინლათ გულდათოქულნი მალ-მალ გაიხედებიან იმ მხარეს, „სად მამა პაპა ეკუთლებით და მათა კუბოს ფიცარი“. მე მოვალეობა მაქვსთქვამს, რომ ყველა ტუსაღი, რომელსაც ციხირში აგზავნიან, უსათუთ უნდა ეწახო გამგზავრების დროს. არც ერთი ტუსაღი, სხვა ტომისა არ მინახავს ისე მოკლული, ისე გაწვრავებული

ლი და ისე შესაპრალისი, როგორც არიან ხალხი ქართველები.

ბერი გაჭირვება აღვით აქ პატიმრებს, და მათ შორის ქართველებს უფრო, მაგრამ ქართველობა იე ვეცაკულათ იტანს დანიშნულ სასჯელს, რომ ერთხელაც არ შემომჩნევია სულ-მოკლეობა და დორეკლეობა. ყველანი მხნით იტანენ ტანჯვას, ყოველთვის ეტკობათ რომ დღე და ღამე იმაზე ფიქრობენ, როდისმე მაინც დაგზარუნდებით ჩვენ ქვეყანაშია და ამ დროს კი ეუბნებიან: საზოგადოებამ არ მიგილოცო, ციხირშია უნდა წახედო... ამ სიტყვებს შემდეგ სრულებით ევლარ იცნობ კირის ამტან ქართველ კაცს... შესაპრალისი სახანავია ხოლმე მაშინ ისიც და მეც, მკითხველო, რომ იძულე-ბული ვარ ვიყო ხოლმე ანის ჰოწამე. არა, ეს რა-ღაც უტანური კირი შემჩვევია ჩვენ სოფლებს! ვინ ქართველი-და ვინ გულქვაობა. ამ სენს რაიმე წაპალი უნდა. საჭიროა შეგაგონონ ხალხს თავიანთი შეილების შეუბრალებლათ განძევებას, თუ რა ცუდი შედეგი აქვს. შეგაგონონ, რომ მშობლისაგან შობილის განწირვა დასაკარგათ ცოდეა და სირცხვილი.

მდ. ი. შანავაძე.

გულაქთა (აფხაზეთი). დიდ განსაცდელშია დღეს ჩაყარდნილი გულაქთის მახრა უქვიშობის გამო. როგორც თვით დაბა გულაქთში, ისე საფლემშიაც იმნარათ გაძლიერებულა ციხე-ტყელები, რომ ერთ ოჯახს ევრ ნახუთ, სადღე ავათქვილი არ იყოს. განსაკუთრებით ამ სიტყვების გამო დიდ გაჭირვებაში ჩაგლო ხალხი ცხელებამ. ადამიანს შიგნით ტანში უწდება საცხე, გარედან კი გრილა, თებრუ ეხსმება, პარიდან აღებინებს, სხუელს უსუსტებს, სიცხე გადადის თავში და თუ თავის დროზე ვერ მოეშველენ, უჩნდება ანთება, რომლიდანაც უპატრონობის და მოუტყელობის გამო ძიოვლ ათუ რიკვი ჩრება. გახლება თუ არა ვინმე ევთ კარტებზე სამი-ოთხი მკითხვა-მატყუარა მიადგებიან და ყველა მათგანი საუკეთესო ცოდნას იჩენს. ამათა აქიზობა კი ყოველივენი უბედურებით ბოლოვდება ხოლმე, ამის დასამტკიცებლათ არა ერთი და ორი ფაქტიც შეიძლება მოვიყვანო, თუ რომ საჭირო იქნება.

ჩემის აზრით დროა ახლა მაინც მივაქციოთ ყურადღება ამ სამწუხარო გარემოებას. ყოველ შემთხვევაში, მაუკლებლათ, საჭიროა ექიპის მოწვევა მთელა გულაქთის მახრისათვის. ყველა დაწმუნებულია, რა ძვირათ ჯდება სოხუმთან გამოწერა ექიმისა, რომელიც მხოლოდ მაშინ მოაწვევს, რო-

ცა ავით მყოფს მოსარჩენი პირი აღარა აქვს; ჩასაკრეველი ამ შემთხვევაში ექიმი ევლარაფერს უშეგლის. ხშირია ისეთი შემთხვევებიც, რომ ამ ნაერთ მოწვეული ექიმი ავთმოყოფს ცოცხალსაც ევლარ უსწრებს. აუცილებლათ საქირია, ამ საქმეს რაიმე კეთილი დამოლოებება მიეცეს.

თ. გოგობიძე.

სარგაული (შორაპნის მახრა) აქაურმა ინტელიგენციამ განაზრახა წარმოადგენის გამართება ადგილობრივ ორკლასიან სკოლის სასარგებლოთ, რომელიც, უნდა მოგახსენოთ სიმართლედ, მცხოვრებთა დაუდევრობისა გამო უკიდურეს მდგომარეობაშია.

ყმაწვილები ენერგიულათ შეუდგნენ საქმეს: ყველაფერი საქირია მასალა წარმოადგენისათვის დაამზადეს, მოაწვიეს რამდენიმე პირი სხვა-და-სხვა ადგილებიდან და სხვ. შემდეგ მიმართეს ადგილობრივ ბოქაულს. ნება-რთვის ასაღებათ. მაგრამ ამ უკანასკნელმა ამაზე უარი განაცხადა. ამის თაობაზე შემდეგ ვის არ მიემართეთ, მაგრამ ყოველგან და ყველასაგან უარი: გარდა ევრაფერი მივიღეთ. არ ვიცით და ვერ გავიგია რას მივაწვიოთ ეს გარემოება. იმ პიესებზე, რომლებიც წარმოადგენა ჩვენ გეინდოდა, ასე ეწერა: „разрешено Главноначальствующим на Кавказе для представления во всех уголках края“. ეგემის ხარაგაული არ იყოს საქართველოს ნაწილი — იქონი ცმაწვილები იმდენათ შეწყობდნენ ამ გარემოებით და დაჰქარავს იმედი, რომ, მაონი, არასოდეს აღარ მოჰკიდონ ამგვარ საქმეს ხელი.

საქო.

ქაზიყო. ჩვენ დარბაისელ და დინჯ ქიზიყს ვინ არ იცნობს ჩემოა მკითხველო. შედარებით საქართველოს სხვა კუთხეებთან სიღარბაისლით და სიღინჯით მას ყველაზე მეტი ადგილი უჭირავს და სწავლა-განათლებლით-კი ყველაზე უკანასკნელი. მართალია, ამ ბოლო დროს ცოტ-ცოტა თითქოს სხეების მზადებით ქიზიყელები იღვიძებენ აქა-იქა ბეუტად მზათებებსავე, თითო-ორიღა ინტელიგენტების დახმარებით, მარამ ეს რომ შეეადაროთ სხეებს, ძალა-უნებურათ მოგევაონენბ იმას, როცა ეტლით მორარულს ვინმე ჭოკინით გამოუდგება უკან და აბა ჭოკინით სარულით რას გავხედებით. — იქნება, მკითხველმა არ დიჯეროს ასეთი შედარება, ამიტომ თვით ფაქტებს მიმართოთ. სტატისტიკური ცნობები ეგუე-

ზნებიან, რომ მთელს ქიზიყში 54 სოფელია 100,000 მცხოვრებლებით. ამდენი ხალხის გონებითი საზრდოს შეადენს 10 სოფლის სკოლა, 2 სამოქალაქო სასწავლებელი და ორი თუ სამი რაღაც სამკითხველოს მგავსა. აი, ეს არის და ეს ქიზიყელებს ავლადდება და მათი სწავლა-განათლების წყარო.

ეს რამდენიმე წელიწადია, რაც ადგილობრივ მცხოვრებთ მოსავლი კვლანდებურათ ხელს აღარ აძლავს წელს აქაური ეენახები თითქმის სულ მთლათ „მოლოდუმ“ იმსხვერპლა. აქა-იქა თუ სადმე გადაჩნა წაუხდენელი მილღიუსაგან ეს აიხსნება იმით, რომ ბევრმა თავის დროზე, უწყალებს ეენახს; ამანით ამკარათ დარწმუნდა ჩვენი ხალხი, რომ ყოველ წლიე აუცილებლათ ექირეება იმათ ეენახებს წამლობა. აქმდის კი ეს დლოაკელები ერთა და ორი თუმნის ხარჯს თენირობდენ წამლისათვის და ასობით და ორას თენირობით რამ ზარალი მოხდოდათ, იმას კი აღარ ჩიოდენ. ამდენმა მოუსავლობამ და ათასგვარმა ვადასახდებმა ქიზიყელი ხალხი ძრიელ შეწყუბა და გულიც გაუტეხა, განა მართა ისინი არიან ამ დღეში? აბა ახლა იმერთისკენ გადავიხედოთ ამ წარსულ წყალ-დიდობისაგან რა იფარებელი ზარალი მოუვიდათ იქურ მცხოვრებთ, მაგრამ მაინც გულს არ იტებენ და უკანასკნელს გროშაც არ იშურებენ სწავლა-განათლების გასავრცელებლათ; ისინი ყოველ დღე კდილობენ და იმის ფიქრში არიან, რა სადაც სკოლების დაარსებას ვერ მოაზერებენთ სამკითხველოები მაინც გახსნან. გარდა ამისა სოფლიდან-სოფელგამი ქართულ წიგნები გადაქეთ ხალხში გასავრცელებლათ. ვინ არ იცის, რომ რაც ერთსა და ორ კაცს არ შეუძლია იმას მთელი საზოგადოება ადვილათ შეძლებს, მაგალითია სოფ. ქემო მაჩხანის დეპო. ამას გარდა ქიზიყელები იმდენათ დატაკები არ არიან, რომ ორი გროშის გამოლება არ შეეძლოთ სასარგებლო საქმისათვის.

შაქო განხაქ.

რბელიანის სამხატვრო ნიჭი არ მოუტია ჩემთვის განგებას, ვერ აფურც, მისებრ, მე საქართველოს სიღაღეს და შეენიერებას.

არც მოამადლოვია ბარათაშვილის ტრტანიური „სულს კეთება“;

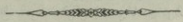
იმის „ზღა გულის“ საშინელ „კენესას“ ჩემი ტირილი ვერ შეედრება.

არც აკაცისებრი, აზრის ჩამოსხმის და ლამაზათ თქმის მაქვს შე უნარი, მის „სუბტუქ ფრთითა აჰმაფრენ“ ლექსთან ჩემი ლექსია დასაწნარი!

მაგრამ რა ეყოთ?.. განა ბენლაში უბრალო კრაქიცი არ სწევს სათლობას; განა იმისი, ოდნავ მბეტუტავი სინათლე არ ჯობს სულ არაობას?

მეც იმ კრაქს ვევეარ, ლ თუმც არა ვარ, ზეგარდმო მადლით უხვათ ცხებული, გარს შემოარტყემულ ბნელს ვევენ მცირე ნათელს, წმინდა გრძნობითა აღფრთოვანებული!..

ლაუტო ჰერკლე.

გიმნაზიის მოწაფე ქალთა მიუმჯურობა ნიქინი-ნოე-გორიოდის გამოთენაშე.

წერილი III

ღოვედით თუ არა ნიქინი ნოეგოროდში, ჩვენი მასწავლებელი მაშინვე წავიდა ბუტურაში იმის შესატყობათ, თუ სად უნდა დაგვპიანავონ, ჩვენ კი სადგურზე დაგვტოვა. მოუთმენლათ მოველოდით მის მოსვლას, თანაც პლანებს ეაწუბოდით, როგორ უნდა დავათვალიეროთ მთელი გამოფენა. გადაწყვიტეთ, ყოველ დღე ორ ორი განყოფილება დავეთვალიერებინა და ყოველგან ახსნა მოგვესმინა. გუედა ერთი საათი, მეორე, მესამე... ჩვენი მასწავლებელი არსად ჩანს.—უთუოთ იქ ჩვენთვის შეენიერ სადგომს აშაღებენ!—ეფიქობადით.

დაბრუნდა, როგორც იქნა, ჩვენი მასწავლებელი, გამოგვიცხადა, აქაურ ქალების გიმნაზიაში უნდა ჩამოებტეთო, გავედიღვა წინ და წავგიყვანა. ქალების გიმნაზია კარგა მოშორებით გამოდგა, მაგრამ ჩვენ მზარულათ მივემგზავრებოდით, კარგი სადგომის იმედი გვქონდა და უცხო ქალაქში სიაჩულოც გვეხალისებოდა. ელექტრონულმა კონკამ ხომ სულ აღტაცებაში მოგვიყვანა.

მივანწიეთ, როგორც იქნა, გიმნაზიასაც—და აქ კი იმედები გავვირუტედა; შეგვიყვანეს ერთ შორ-

ჩილ ოთახში, რომელშიაც ოთხი კედლის, ვერიატაკის, ფანჯრების, კარის და ერთი დიდი შავი დაფის გარდა არა იყორა.

—აი, ოც-და-ექვსივე აქ უნდა დადგეთ, იმედია კარგათ მოეწყობით!—გამოგვიცხადა ზედამხედველის თანაშემწემ.

სხვა რაღა ღონე იყო, უნდა დავმკაყოფილებულიყავით.

—ლოგინები ხომ მაინც გვექნება?—ეკითხებო ჩვენ.

—ჩამოდენიმე ლეიბი გვაქვს და იყოფინეთ, შემოიტანეს თერამეტა ლეიბი და ისე მოჰფინეს იატაკი, რომ ფენის დასადგამი ადგილი აღარსად იყო. ჩვენ მაინც უსიამოვნობას არ ეაცხადებდით, „უფასო სადგომს სხვა რა მოეთხოვებათო“?—ეუბნებოდით ერთმანეთს, მაგრამ ამაშიაც მოეტყუედიო! ამ სადგომს უფასო კი ჰქვია, მაგრამ ყოველ დღე ყოველ მოწაფეს მასში სამი შაური ერთმევა. დილაობით, ჩვენ ისეე ლოგინში ვწევართ, რომ შემოგვაზედამხედველის თანაშემწე და სათითაოთ ჩამოგვართმევს სამ-სამ შაურს. ამნაირათ ერთ კერაში ჩვენგან ერთ ოთახში 30 მანეთამდის მიიღებენ. მეორე „ფსიანი“ რომ ყოფილიყო ეს სადგომი, მაშინაც არ მოეგოთ ამდენი!

აქაური გიმნაზია სულ აესებულია; რა რუსის ქალაქს იტყვიოთ, რომ იქაურ გიმნაზიელ ქალებს აქ არ მოეყაროთ თავი! ჩვენ ყველა გვიბღერეს და გვერიდებდა, საშინლათ უყვირო, რომ თბილისის გიმნაზიაში ისეთივე მოსწავლეები ყოფილან, როგორც იმათში.

—ნუ თუ თბილისში ნამდვილი გიმნაზია გაქეთ? —გამომელაპარაკა კიევის გიმნაზიელი ქალი.

—როგორ თუ ნამდვილი გიმნაზია?

—ისე, გიმნაზია თუ დასაწყისი სასწავლებელი?

—დასაწყისი სასწავლებელიც ბევრია და გაათავებელიც. სამი ქალების გიმნაზია, სამი ეყვების, ინსტიტუტი, ზაედენია, პროგნაზიები, კორპუსები და სხვა-და-სხვა... ცოტა წაუფრატე მეც.

—მერე ვინ სწავლობს იქ? სულ ლეკებია? —გაკვირებით მკითხა მან.

—ვინ და ქართველები...

—მერე როცა რამეს უსწინან სასწავლებელში, გაიგებენ ხოლმე?—გამაწყვეტინა სიტყვა.

მე გაკვირებით შეგხედე, გამოებრუნდი და აღარ დავათვე ჩვენი საუბარი.

ყველაზე შესანიშნავი აქ ელადიმირის გიმნაზიელი ქალები არიან. ისინი მთელი ამალით ჩამოვიდენ; ჩამოჰყვით თავისი ზედამხედველის თანაშემწე, ორი მასწავლებელი, ექიმი, ორი გოგო და „შეიცა-

რი. ვარდა ამისა ყოველმა მათგანმა ჩამოიტანა სახის
გასალამაზებელი სხვა-და-სხვა წამლები. ერთ მათგანს
წარბების საღებო პირისაბან ოთახში დაჩა. ჩვენ, დი-
დი ხანია, უყავსობა გვიჭირებდა საქმეს; ყიდვა ჯერ
ევი მოგვეცხრებინა, გიმნაზიაში კი თითო ფესხაც-
მელის გაწმენდაში ორ-ორ შაურს გვართმევდენ; ჩემ-
მა ამხანაგმა იფიქრა, შეგვეწია ღმერთი, ვილაცს
ვაქსი დაიწყებოდა, დააფრთხა ზედ და ფესხაცმე-
ზე წასმას უბაროდა, მაგრამ საწყალს არ დადაცლეს!
წამლის პატრონი გაფთხრებული მივიარდა და გამოს-
ტაცა ხელიდან თავისი სასუნჯე.

ვლადიმირის გიმნაზიელები „ზემსტოა“-ს ხარ-
ჯით არიან გამოგზავნილი. რა რკულითა გაუფუქ-
ვნიათ საწყალი გლეხები! გამოფენა ისე არ უნახავთ,
როგორც მე ჩინეთის იმპერია! დააქენებენ წვეილ-
წვეილათ და წაიყენებენ; გამოფენის ქუჩებზე ისე
ნელ-ნელა დაეკეთ, გეგონება, ყველას ფეხები აქეთ
დამტერეულითა, შევლენ რომელსამე განყოფილება-
ში და ქართული გაიქაროლებენ, ვერაფრას ნახვას ვერ
მოსაწერებენ ხოლმე, რადგან მათი ზედამხედველის
თანაშემწის ახრით უწესობადა ახალგაზდა ქალები იქ
იყვენ, სადაც ახალგაზდა სტუდენტება უსწიან ყე-
ლაფერს.

ჩვენ სულ სხვანაირათ მოაწყვეთ საქმე. ჩვენმა
მასწავლებელმა სრული თავისუფლება მოგვცა. ჯგუფ-
ჯგუფათ დავიყავით და ოთხ-ოთხი, ხუთ-ხუთი დე-
დივართა ერთით. ფულზე ყველა ცოტა სუსტათა
ვართ, ამიტომ თითქმის ყოველთვის ფეხით მივი-
ვართ და მოვიდივართ, თუკი გიმნაზიიდან გამოფე-
ნამდის 7 ეგრესამდის არის. გზაზე ცოტა საქმელს
ევიდულობთ და, დრო რომ არ დაეკარგოთ, იქვე
საღმე მიუფუჯდებით მავიდას და შევექცევით.

გამოფენა ყველას ძალიან მოგვეონა, მივიქრის,
როგორ ამბობენ, საინტერესოა არა არის რაო. ჯერ
მართა ვარკვანი შეხებულობათაც ისეთი კარგია,
რომ შეიძლება ადამიანმა დიდიდან საღამომდის ია-
როს მას ქუჩებზე და მისი ყურება არ მოწყინდეს.
ქუჩები სულ წითელი ქეჩით არის მოფენილი, ზედ
რელებზეა გაყვანილი და ელექტრონული კანკა
დაიარება. შესავალიან შეწეიერი ტბაა, რამელშიაც
გელები დაეცურავს; ამ ტბის ვარშემოა წყალი შეუ-
ყვეტლივ სცემს ზეით და ისევე ტბაში ჩადის. ყვე-
ლა სახლი სხვა-და-სხვა სტილის არის და ყველა ერ-
თი მეორეს ჯობს. მე განსაკუთრებით სამხატვრო
განყოფილების თეთრი ქვიტიკრის, სხვა-და-სხვა ქან-
დაკებით მორთული შენობა მომეწონა. თითქმის ყო-
ველი შენობის წინ, ბაღებით და ყვავილებით შემკუ-
ლი, პატარა მინდორი არის. მოსკოვის პავილიონის წინ
კი ყვავილები ისე შენამებულათ არის დათესილი,

რომ გამოყვანილია წმინდა გიორგი, როცა ის შუბ-
სა სცემს გველემზას. პირველ შეხებებზე გველენება,
ეს ნახათ მწიფე ხავერდზე მოქარგული არისო.

დალთვალთერებელი ერთი განყოფილება აქ
დაგვრჩენია, რადგან აქ ეს მეთერთმეტე ღლევა ვართ.
ეცდილობდით, ყველგან ახსნაზე დავსწრებოდით და
კიდევაც ვახეზებდით აპას, ისე რომ ახლა თამაშით
შეგვიძლია ვთქვათ, გამოფენაზე ვიყავით და ყველაფე-
რი ენახეთ-თქო. ყველა განყოფილებაზე უფრო მოგე-
წონა „ПЕНТРАЛЬНОЕ“, სადაც რამოდენიმე სხვა-და-სხვა
რამ არის მოთავსებული; ეს დიდი რკველი შენობაა,
რომელშიაც ხშირათ დავებენია გზა და თავი და
ბოლო ვეორ გვიპოვინა, მაგრამ მაინც მას ეტყანე-
ბოდით და ერთი ოთხჯელ მაინც დავთვალთერეთ.
ყოველივე საუკეთესო ხელოვნურ ნაწარმოებს, ყო-
ველივე ძვირფასს და შესანიშნავ საგანს იქ უბოვია
ალავი. მაგალითათ იქ დვას ორი პატარა, შეწეიერი
მაკია, რომელიც ჩვენ რამე ძვირფასი ქვის გვეგონა-
ნა, ის კი—გაქვეებული ხის გამოდგა. ცამბირის გან-
ყოფილებაში ჩვენი ყურადღება მიიქცია სპალი
ძელის სხვა-და-სხვა ნაშუშევიარმა; ისე წმინდათ და ნა-
ხათ არის სხვა-და-სხვა საგნები გამოჭრილი, რომ
ჩვენ ნაქსოვი არშია გვეგონა. ძალიან მოგე-
წონა აგრეთვე მაშინების განყოფილება, სადაც ყო-
ველ ღღე, ორი საათიდან ოთხამდის, სხვა-და-სხვა
ნაირი უხარამხარო მაშინები მუშაობს. სამხატვრო
განყოფილება აქ მოგვეწონა, უთუთო მოსკოვში
ტრუდალიკობა გოლლერტის დათვალიერებამ წაგეხლანა
შთაბეჭდილება.

აზიას, ჩინეთის, იაპონიის და სხვა ქვეყნების
განყოფილებაში ზოგან კაცის ხელა ტიკინება გაქე-
თებული და თავის ქვეყნის ტანიაშობი აცვიათ, ზო-
გან კი ნამდელი იქაური კაცებმა ჩამოყვანილი
დააცენებელი. ერთმა ჩემმა ამხანაგმა ჩრდილოეთის
განყოფილებაში დაწერალებით დათვალიერა თავეი
და ფეხბამდის დიდა ტიკინი; რას არ უშვრებოდა,
ტან-სამოსს უწედა, ქუდაც უშინჯავდა, ხელმბსაც
აქეთ იქით უტრიალებდა... გათავდა დათვალიერება,
ტიკინი მობრუნდა და წაიდა! თურმე ნამდელი კა-
ცი ყოფილიყო! ქართველი ქალის ტიკინიც ენახე,
მაგრამ სანამ ქვეწ წარწერა არ წაიკითხე, ვერ მიე-
ხედი, რომ ჩვენგებურს ენედავ, რალაც თათრული გა-
ფარფაშებული ხალათი ეცვა, ფართე შარვალი და
თავზე ჭრული მოსახვევი ჰქონდა წაჭრული.

—ეს ქართული ტანსაცმელი არ არის!—ეუთ-
ხარი მე იმ კაცს, რომელიც თამბაქოწონით შეჩერე-
ბოდა თავისგან ჩაქმულ ღელაფალას.

—როგორ არა, ნამდელი ქართულია!—მიზა-
სუბა მან.

ბრძოლა-მანკის გემი.

—მე თვითონ ქართველი ვარ და საქართველოში მაგისთანა ტანსაცმელი თვალითაც არ მინახავს.

—მე ეს ძველი მუზეუმის აღმომიდან გადმოვიღე და ვარწმუნებთ, რომ ნამდვილი ქართულია! რაღა უნდა მეცნა, ვაგრუმღი.

დღეს სახლში მოვემზავერებთ. აქაურობით ყველაფრით ძალ იან კმაყოფილი ვართ, მაგრამ ყველას ისევე კაცისისკენ მოგვექაქება, ახლა კი ვაგივტო, რომ თავის ქვეყანაში უოფნა ყველაფერს ჯობნებულა.

ქლია.

კრიტიკული შენიშვნა.

(„მომბე“ № 3 1895 წ)

არზან „მომბეში“ (მარტის ნომერში) დაიბეჭდა ის. ნიკოლაიშვილის პატარა ამბავი: „რას მერჩით, მეც აღმანიანი ვარ!“, რომელიც საზოგადოების ყურადღება მიიქცია. ამ ამბის შესახებ მინდა გამოეთქვა ჩემი აზრი და ვაფუზიარო „ქელის“ მკითხველებს.

რადგანაც შესაძლებელია, მკითხველი, რომ ზემო-ხსენებული ამბავი სრულიად არ წავეყთხოხს, ან კიდევ თუ წაგკითხავს—დაგიწუებოდეს, ამიტომ საქირთი მიმანი, ვიდრე თვით ამბავზე მოგახსენებდე რამეს, გადმოგცე იმის შინაარსი.

ქალ. №-ში სახარებო ბაზრობის გათავებას შემდეგ ვაქრები ფაცა-ფუტით ემზადებოდენ სახლში წასასვლელათ; არა ჩქარობდა მზალოთ ერთი პატარა ჭრავლი, ელო, რადგანაც ის კიდევ აპირებდა კარი-ცარს ჩამოეშას და ვაქრავს. ელომ სწორეთ იმ დროს გამოიარა სკოლისკენ საწერიმალთა, რადგანაც სკოლაში სწავლა გათავებულყო, და ყმაწვილები სახლში მიდიოდენ. ყმაწვილებმა ებრაელი რომ დაინახეს, გარს შემოეხეიენ და დაუწყეს დაციენა, როგორც ურისა, მაგრამ მალე თავი დაანებეს, რადგანაც მომავალი მასწავლებელი შენიშვნეს. ყველაზე ბოლოს სასწავლებლიდან გამოვიდენ უსადილოთ დატოვებულბი: დეთი ბენდელია, ცამეტ-თოთხმეტის წლისა და სიკო ბრევიძე, ცოტათი პატარა პირველზე. დეთიმა ებრაელი რომ დაინახა გადაწყვიტა მასწავლებლის ჯაერა მსზე ამოეყარა—ე. ი. დაპირა მისი გაცარცვა. თავისი ვანზახვა დეთიმა სიკოსაც შეატყობინა. მიზნის მისახვეათ პატარა ელო, ეითომ და სახლის პატრონთან, ქალაქის ნა-

პირას გაეყენა. აქ დეთიმა ელოს ჯერ ფულები მოთხოვა და მერე, რადგან მისგან ფულები ვერა მიიღო-რა, დაქტარა თავში ჯოხი; ებრაელი უსულლოთ მიწაზე დეცა. ამას შემდეგ ბენდელიამ გახსნა ვაქრის ბოხნა, ამოაღოვა იქიდან დანები, სახნები და სხე, მოჰკურცხლა შინისკენ და თანაც სიკო გააფთხილა, არამც და არამც ეს ამბავი არსად განაცხადო, ხოლო საღამოს თევის ხელთ მუტრანა სიკოს ზოგევრთა ნადელი ნიეთები. გულ-შელონებული ელო მალე მოკოცხლდა და მასწავლებელთან წაიღა საჩიეოლოთ ამ ამბავმა შეაწუხა მასწავლებელი, მაგრამ იმის მეტი ვერა მოუხერხა-რა, რომ დაჩაგრული ებრაელი ანუტემა, აწუქა საში მანეთი და გაისტუქრა. მერე დღეს მასწავლებელმა აწიარათ მიმართა შეგირდებს: „თქვენ შორის ზის ორი ავაზაკი, ისინი სწამლადენ ამ ოთახის ჰაერს... ავაზაკო, ახახე პირ-ბადე!“ ამ სიტყვებმა ისე იმკამედა სიკო-ზე, რომ იმას გული შეულონდა. მასწავლებელმა გულ-შელონებული მოწულე თავის ოთახში გაიტანა, აქ სიკო გამოუტყდა ოსტატს, რომ იმან გაცარცვა ებრაელი. მასწავლებელი აზრით მიხედა, რომ დეთითი მონაწილეობას მიიღებდაო, შეგირდებს დაანება თავი კლასში (?!), წაიღა დ. ბენდელიას სახლში და მართლაც ნადელი ნიეთები იპოვნა, სიკო გომო დეთითი დაითხოვა სკოლიდან, ხოლო სიკო ცოტათ დასაჯა, რადგანაც თითონ აღიარა დანაშაული. დ. ბენდელიამ იფიქრა, რომ მასწავლებელთან სიკომ დამაბეზლაო და სამაგეროს გადახდა მოინდობა: ერთ ღამეს დეთიმა ჯოხით გაუხეთქა სიკოს თავი, რომელსაც ანთება მოუეიდა და ცოტა ხანს შემდეგ მოკვდა კიდევ.

ბ. ნ. მიზაიოვისკი ამბობს: „ყოველივე სიტყვა კაზმული ნაწარმოებთ არის არა მარტო საცნის გამოხატვა, არამედ მსუველობაც ამავე საკანზეო“. სწორეთ ეს მსუველობა, რომელიც აეტორს უფრო ეკუთვნის, ეინემ მასწავლებელს, არის საყურადღებო ამ ამბავში და მეც მსურს ამ მსუველობას მივაქცო. მკითხველის ყურადღება.

როცა მასწავლებელმა ვაიგო შეგირდებისაგან ებრაელის გაცარცვა, აი, როგორა ეტროსოფოსობა დაიწყო: „ვაი, სირცხელი! ვაი, ვაქრებულო იმელო! ამისათვის შეველოე ამ საქმეს ჩემი ჯანი და ღონე, რომ ავაზაკები გამომეზარდა?! „ბავშვის სული სუფთა ფიცარია (tabua vasa), რაც უნდა იმას და აწერს ზედ აღმზრდელიო“, ამბობს ერთი ცნობილი ფილოსოფოსი, ლოკი. კარგი, დეთიჯეროთ, მაგრამ რას გვეუბნება ეს უბედური მავალითი? ნუ თუ გომიწყრა ღმერთი და მე ვარ იმ ბოროტ-მომქმედების მიხეზი, რაც ახლა ჩემმა შეგირდებმა ჩილინეს? არა,

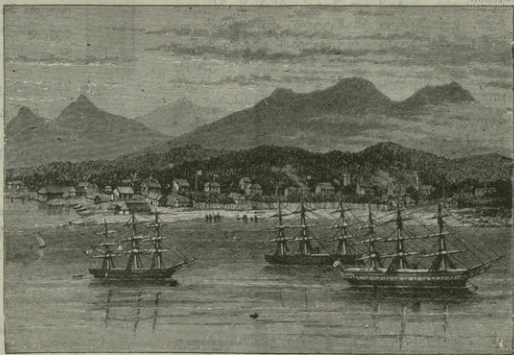
კეთილი მავალითის მეტი რა უნახავთ სკოლაში? ვანა ოდესმე გადამიხვევია სიტყვით ან საქმით ქრისტეს მცნებისათვის? არა და არა!.. აქ სხვა მიზეზია. დიან, სხვა! არა ბატონო ფილოსოფოსო, არც ისე „სუფთა“, თქვენ, რომ ფიქრობთ. ბევრი რამა ამ „სუფთა ფიქარზე“ ამო-სახუბე წასაშლელი. ბევრი რამ სიაცა ზედ უჩინარის ასოებში წარწერილი“.

ამ „მწარე“ ფიქრები-დან ის აზრი უნდა გამოიყვანოს მკითხველმა, რომ მასწავლებელისა და მ-

შასადამე ავტორის შეხედულებით, ყმაწვილებმა (ანუ უკეთ რომ ეთქვათ დავითმა), ეს აე-აკობა ჩაიღინეს იმიტომ, რომ ყმაწვილის სული „სუფთა ფიქარი“ არ არის, რომ „ბევრი რამ სიაცა ზედ უჩინარის ასოებში წარწერილი“, როგორც მასწავლებელი ამბობს.

დაუჯეროთ ცოტა ხანს მასწავლებელს და მიეცურუნდეთ თვით ამბავს.

13 — 14 წლის ყმაწვილმა — შეგირდმა მოინდო-მა ებრაელის ვაჟარცვა, მაგრამ რადანაც ფული ვერა მიიღო-რა იმისგან, სასიკვდილოთ გაიმეტა, თავში ჯობი დაჭრა. დავითმა რათ მოიწადინა ებრაელის ვა-ჯარცვა და ბოლოს სიკვდილიც და არა სხვა ვისიმე? თუ მასწავლებელს მიემართავთ ამ კითხვით, ის გვი-პასუხებს, რომ დავითი ყაჩაღი იყო დაბადებულია და თანაც დაუმატებს: „კეთილი მავალითის მეტი რა უნახავთ სკოლაში? ვანა ოდესმე გადამიხვევია სიტყვით ან საქმით ქრისტეს მცნებისათვის“. ჩემის აზრით, მასწავლებელი დიდათ შემცდარი ბრძანდება; პირველათ იმაში ცდება ის, რომ მას ჰგონია, ვი-თომც მასწავლებელი, რომელიც დღეში რამდენიმე საათის განმავლობაში ასწავლის ბავშვებს, ყოველის შემძლებელი იყოს და ყმაწვილების მიმართულება და ხასიათი სულ მასზე ეკიდოს. სკოლას და მასწა-ლებელს ბევრი შეუძლიან, მაგრამ ყველაფერი კი არა: უფრო ძლიერი სკოლა და აღმზრდელი არის თვით ცხოვრება და კრძოთ — ოჯახი. მასწავლებელმა ლოსკ კრიტიკა დაუწყა და ცხოვრებაში კი არ ჩახი-

ნ ა ვ თ ს ა დ გ უ რ თ ა ნ .

და: ერთხელაც არ წამოცდენია, რომ იქნება ოჯახი და ცხოვრების პირობები არიან დანაშაუნიო... მასწავლებელმა თავი გაიმართლა ვითომ, შესანიშნავ ფილოსოფოსს ერთი კი მუჯღლეუნი ჰქარა და სა-მწუხარო მოვლენა კი ვილაკას და რადაცაა გადაბ-რალო, ანუ უკეთ რომ ეთქვათ ბუნებამ მოახვია თავ-ზე. ეს აღბათ იმიტომ მოახდინა ავტორმა და მის მიერ მოვლინებულმა მასწავლებელმა, რომ ასეთი ახსნა „სამწუხარო“ მოვლენისა უფრო ადვილი იყო.

ჯერ ერთი ესა, რომ თვით მასწავლებელი არც ისეთი უდანაშაულოა ამ საქმეში, როგორც იმასა ჰგონია. როცა სიკომ დაუშალა დავითს ებრაელის ვაჟარცვა, აი, უქანასწრელმა ამაზე რა უპასუხა: — „ყოღდა? ცოღდა კი არა მადლია! რა დაუშავებია? როგორ თუ რა დაუშავებია?.. განა დაგვიწყდა დღეს რომ მასწავლებელმა გვიამბო? მაშ, ვინ აწე-ლა ქრისტე? რა დაუშავა იმათ ქრისტემ? ჰო, რა დაუშავა? რა დაუშავა? აღარ მეტყვი? სიკეთის მეტს რას უშვებოდა? ან სიტყვებიდან ჩანს, რომ მასწა-ლებელს თითონ წაუსისიანება შეგირდები ებრაელე-ბისათვის და ამ რიჯათ თვით ხდება სულიერი ამხ-ნავი ამ ვითომ და ყაჩაღებისა.

გარდა ამისა, ყველამ ვიცით რა თვლითაც უყურებენ ურჩებს. ამის მიზეზი უნდა ვეცით არა სარწმუნოებრივ განსხვავებაში (უმთავრესათ მაინც), არამედ იმ ეკონომიურ პირობებში, რომე-ლიც სუფევს ქართველებსა და ურია — ვაჭართა შო-რის. პირველი უმთავრესათ მიწათ მომქმედია და შე-

დარებით—ლარობიც, მეორენი—მოვაჭრენი და—შეძლებულნი. ამიტომ მათ შორის არსებობს მძულვარება, თუ ამჯერათ გამოხატული არა, დაფარული მაინც. ამ საზოგადო მძულვარებას ემატება მასწავლებელისა და საზოგადოების ჩაძახილი, რამ ურჩებმა ქრისტე აწვალეს, ისანი ქრისტიანების სისასლა ხმარობენ ზარებთ და სხე... განა სიღარიბე, სიძულელი და ეს ჩაძახილი საკმარისი არ არის, რომ 13-14 წლის ბიჭს გააბედენოს პატარა ებრაელის გაცარცევა? აი, რას ამბობს თვით აეტარი: „დავითმა ელო შეაჩერა და მრისხანეთ უთხრა; „აბა ამოალაგე ჩქარა რაც ფული გაქვს!“ ებრაელს ფულები რომ ამოელაგებინა, მიწინ დავითა არც უღმერთთა გალახებდა და მით უფრო მოკლას არ მოინდომებდა. აქედან მე ის დასკვნა გამოიყვას, რომ დავითა ბუნებამ კი არ გააჩინა ყაჩაღთ, არამედ ეკონომიურმა პირ. ბებმა და საზოგადოებამ შექქნა ასეთი ხასიათი.

რას მერჩიო, მეც აღმიანი ვარ! „ეს ცხადთ ეტყობა, რომ აეტარს აულია მეცნიერებისაკან დამტოციებული ფაქტი: ზოგს კაცს ბუნება აეაზაკათ გააჩნეს ხოლმე, რომელსაც განსხვავებულა თავის მოყვანილობა აქვს და სხე.. და ამაზე აუწმენებია თავისი ამბავი, მაგრამ, როგორათაც ზემოთ ნათქვამიდან დადინახეთ, ეს ეერ მოუხერხებია, რის გამო მეცნიერული აზრი და ნამდვილი ამბავი ერთი-ერთმანეთს არაუერში არ ეთანხმება.

ი. გ.—ი.

პოეტის სიტყვა.

მე, მე ვიყო ძმათან დევნილი, ლახვარ ნაკრავი შწარეთ ენებულო; დღე, მე ვიყო თვით საზიზღრება და ყველას მიერ მოძულეული!

დღე, მე ეძულდე, მე ეძაგდე ყველას, დრომდის მე ვიყო ძმათან გამობილი, დღე, ეიტანჯო დრომდის ამ გვართ, ვიყო მრავალ გზით ლახვარ სობილი!

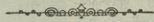
დღე, დამსაჯონ დასასჯელებმა, ურწმუნოებმა შემახონ ხელი, დღე, ვინც უფრო დასასჯელია, მათ შეურაცხეონ ჩემი სახელი!

დღე, ამიგლონ მასხრათ მასხრებმა, უფიცთა მოართონ ჩემზე სიცილო, დღე, დრომდისინ დამთვლონ ბრიყვით მე, დღეს ყოველ მხრით ღონე მიხდილი!

დღე, მშობელმაც ნუ მცეს ნუვემი, დრომდის იტანჯოს მისგანც ეს გული, დღე, უღროვოთ მოამკლას ნაღველმა მისგამო ცეცხლში დამწვარ-დაგული.

დღე, დრომ დასდვას თვის განაჩენი შესაფერისათ ჩემზე ყოველი, დღე, მან ამცნოს შემდეგში ძმათა მიმართულება ჩემი ყოველი!

ქმ. ანტ. კოპლტაქე.

ენის წარმოდგომაზე. (Über den Ursprung der Sprache.)

ღრ. გ. ს. ზეგმანისა.

თარგმნილი გერმანულიდან. *)

ზროენების და ენის განვითარებაში დაწინაურებულ ერში მთელა ხალხი არ ღებულობს თანასწორ მონაწილეობას, როგორც ეს ხდება ხოლმე განუვითარებელ ხალხში. ცხადია, რომ იქ, სადაც შრომა განაწილებულა, სადაც უმრავლესობა ხელით მუშაობას ე. ი. ფიზიკურათ შრომობს და მხოლოთ უმცირესობა ეძლევა გონებითი ვარჯიშობას, დიდი განსხვავება იქნება ამ ორ საზოგადოების ნაწილთა შორის: უქანასკნელა ნაწილი საზოგადოებისა ე. ი. უმცირესობა, მომეტებული სიწრაფით ეთარდება და წინ მიდის. წიგნის ბეჭდვის მოგონებას მეოხებით განსხვავება ენისა განათლებულთა და გაუნათლებულთა შორის თან-და-თან უფრო დიდი და თვალ-საჩინო შეიქმნა, რადგან მწერლები, მას შემდეგ რაც ისინი გამოვიდენ ასპარეზზე წინამავალ ხალხში იმ თავიდანვე ამდღერებენ ენას. იველევნ ნივთიერ საგნებს დაწერილებით, ან ჩიყურყუმლაგებენ ფანტაზიას და წარმოდგენათა მორცეში; მწერლები, როგორც მკვლევარნი, გრძობენ სწორე და მარჯვე ლაპარაკის საჭიროებას

*) ის კვლია № 36.

იმდენათვე, რამდენათაც ისინი, როგორც პოეტები, დაეძებნენ მდიდარ ფერს ბუნებისა ადამიანის სულის კეთების სისწრაფით გამოსახატათ. ამიტომ სხვა-და-სხვა შემგენებათა უფრო მკაფიოთ და ნაზათ გამოხატვისათვის მწერლებს ძალა უნებურათ უზღებოდათ მუშაობა, ასე რომ იმათ შერთებულმა მოღვაწეობამ კულტურულ ერთა შორის იმ ზომამდე შეავსო განვითარებულ ენების აზრთა და სიტყვათა საუნჯე, რომ ერთ პირს, ენც უნდა იყოს იგი, არ ძალ უძს სრულიად შეითვისოს და მოგერი-ის ამ უკანასკნელს. აზრებით და სიტყვებით უფუძიდრეს ადამიანთ ითვლება შექსპირი. მისი ლექსიკონის საუნჯეს აღრიცხავენ 15,000 სიტყვით. დაიან, ეს ვეგებერთელა რიცხვთა 300 სიტყვასთან შედარებით, რომლებითაც მთელი თავის სიკაცტლის განმავლობაში მკაფიოდღება ზოგიერთი დღიურ მუშათა ოჯახობა ინგლისში; მაგრამ მაინც ეს რიცხვი (15,000) წარმოადგენს მხოლოდ რაღაც შექცეულ ნაწილს იმისას, რასაც იძლევა ინგლისური ენა. თუ რა ზედმოქმედება შეუძლია იქონიოს სამშობლო ენის განვითარებაზე კერძო პირს, როცა მასში შეძლების და გერათ განხორციელებულია მთელი ეროვნების სული,—ეს ჩვენ შეგვიძლია დავინახოთ გერმანელთა ისტორიიდან აღებულ რამდენიმე მაგალითიდან. რა გაუთვლელი, მაგარი და უშნო იყო ლიუტერამდე გერმანული პროზა, და რა კეთილშობილური სიტყვადე, სიტობა და სიმძლავრე მიანიჭა მან ამ უკანასკნელს, ბევრში ებრაეული და ლათინური ნიშნებმც მიხედვით! რა ვალესილი მახელით მოიშორა ლესსინგმა სიტყვების ხმარების ის უხერხულდება, რომელიც ოცდაათწლიან ომიანობას შემდეგ გავლურების დროს შემოვიდა ხმარებაში! როგორ გაიუფრქვანა ენა გიორტეს ხელით ფაუსტის პირველ ნაწილში ერთათ შეკავშირებით: აზრის სიღრმისა ღ სინაზისა, გრძნობის სიწმინდე-სინაზისა, — ასე რომ ეს თხზულება საუკუნოთ დარჩება ადამიანის სიტყვის უფუძალეს ქმნილებათ. მაგრამ არა ყველა მწერლები ახალი სიტყვებით, რომლებიც იმათ შეუქნათ და ახალი მნიშვნელობებით, რომლებიც იმათ ძველთათვის მიუციათ, არიან ისე მდიდარნი, როგორც ლიუტერი, ლესსინგი და გიორტე. ათას მწერლებს ათასი სიტყვები მოუგონათ და უხმარათ, მაგრამ ეს სიტყვები თანამედროვეთ კი არ მიუღიათ და არც ლიტერა-

ტურისა და ხალხის ენაში შესულიან. მხოლოდ ის, რაც შემგერის (შეესაბამება, entspricht) აზრს ნაციონისას, ანუ ამ ბოლო დროს—მის განათლებულ, მკითხველ და მწერალ ნაწილს,—მხოლოდ ის შემოდის ენაში. აქ შე მიწნდა მოვიყვანო რაი ანეგლოტი, რომლებსაც თუმც ახალ სიტყვების შემოღებასთან კავშირი არა აქვთ, მაგრამ ამტკიცებენ იმას, თუ რა უძღურია კერძო ადამიანი ენაში, რაიმე გადასხეადეროხ, თუნდაც ეს ადამიანი სხეადურიც ყოვლად შემძლებელიც იყოს. ტიბერიოსს მოუვიდა ერთხელ გრამატიკული შეცდომა, რაიცა გაკიცხა გრამატიკოსმა მარკელლიუსმა. ამაზე შენიშნა კარისკამა კაპიტომ, რომ რასაც იმპერატორი ბრძანებს, არის ანუ უნდა იქმნეს საუკეთესო ლათინური. — კაპიტო ტყუილს, მოახსენა იმპერატორს მარკელლიუსმა, შენ ძალგამს, ცეზარო, მოქალაქობის უფლება მიანიჭე ყოველს ადამიანს, მაგრამ ერთათ-ერთ სიტყვასაც კი ეერაო. მეორე ამავე შეგებება იმ დროს, როდესაც ლათინური ცოცხალი ენა უკვე აღარ იყო, კოსტინცის კრებაზე იმპერატორმა სიგნიზუნდმა ჰუსსტების ერესის (შეგულბლობის) წინააღმდეგ სიტყვა წარმოთქვა, რომელშიაც, სხვათა შორის, იმან წამოიძახა: „Videte, patres, ut eradicetis schismam Hussitarum“. — „Serenissime rex“, გაუწყეტრინა იმას ერთა მოუზიდებელმა ბეჩმა, „schisma est generis neutrius“. — რატომო? — იკითხა დამშვიდებით იმპერატორმა. — იმიტომ რომ ასე გვასწავლის გალლუსი. — ეინ იყო ეს? — გრამატიკოსიო, მოისმა პასუხი. — ახლა მე კი იმპერატორი ვარ, ღიმილით მიუგო სიგნიზუნდმა, და ჩემ სიტყვას მტერი ფასი უნდა ქაინდეს, ეინემ გრამატიკოსისასო. მაგრამ იგი ცდებოდა, ბერი კი მართალი იყო: schisma დარჩება საუკუნოთ საშუალო ნათესავსათ. თითოეული ძველი ფესვი, თითოეული ახალი წარმოება, შერთება და გარდაღებითი ხმარება შექმნილი და შემოღებულია კერძო პირთაგან, მაგრამ ისინი საყოველთაო (საერთო) ანუ მომეტებული ნაწილი ენაში მხოლოდ მაშინ გადადიან, როცა მოწონებულნი შეიქენებთან მსმენელთა და მკითხველთაგან. განათლებულ ერთა ენები, როგორათაც ჩვენ იმათ ეხედათ დღეს, არიან შედეგი ათასთა წელთა მუშაობისა, რომელშიაც მონაწილეობას ლებულობდენ ეროვნების საუკეთესო გეამინი; მაგრამ სიკაცტლის ძალის მისაპოვებლათ თი-

ენხარა და მიეღო რაც შეიძლება უფრო მეტ გონიერ და განმსჭვრეტ ადამიანთა წრეებს. ეს მუშაობა, რასაკვირველია, ჯერ ახლაც არ შეჩერებულა: ყველა ცოცხალ კულტურულ ენებში საქირო შეიქნება დრო-და დრო დამატებითი ლექსიკონები.

ჩვენ შევიდართ ახლა რომელიმე ახალი ენა, მაგალ., ჩვენი ევიპატურისა, როგორც ეს უკანასკნელი მოჩანს უფძველესს ნაშთებში. ჩვენც გვაქვს არა მცირე რიცხვი ჰომონიმებისა, მაგრამ აწ ისინი გაუგებარნი აღარ არიან. წინადადებაში ყოველთვის ცხადია, თუ რას ნიშნავს სიტყვა „sie“: მხოლოდობითა რიცხვის მეორე პირის ნაცვალ-სახელია იგი, თუ მრავლობითის მესამე პირისა, მდებრობითი. (ნაცვალ-სახ.) სახელობითი ან მოთხრობითი (Akkusativ) ბრუნვაა, თუ ბრძანებითი ფორმა ზმნისაგან „Sehen“? აგრეთვე ცხადია, სიტყვით „Schloz“ გულისხმობენ კლიტეს, თუ ციხე-დარბაზს, პალატას; სიტყვა „Schein“ ნიშნავს ილილიუზიას, მოჩვენებას, თუ წერილობით დამოწმებას, მოწმობას; „Niederlage“ — დამარცხებას ჯარისას, თუ საქონლის საწყობს, მაღაზიას; „Erlasz“ — ბრძანებას თუ (მოვალეობისაგან) ანთაიუსუფლებას. ჩვენ (გერმანელებს) გვაქვს ერთი სიტყვა (abschlagen), რომელიც ნიშნავს: მარტება, უკუქცევა, ფასში დაცემა, უარის თქმა და სხეულის ერთი მოთხრობილების დაცმყოფილებას; მაგრამ ხმარებაში არასოდეს არ შემოაქვს მცირეოდენი აზრის არეცე-დარეცე *). ეს მაგალითი არას შემთხვევაში არჩეული არ არის. ამიტანა მაგალითები ასობით შეიძლება მოყვანილ იქმნას. მაგ., auslassen ნიშნავს: მძვინვარება, ხმაურობა, დადნობა, გაღხოება, დაეწეება, არ დანახვა, გამოშვება, ლაპარაკი და სხ. (აქაც არ მოგეყავს ჩვენ მაგალითები). ჩვენ, ის კი არა, ორი ისეთი სიტყვებიცა გვაქვს, რომელთაგან თითოეული, როგორც გაცემას, ისე აღებასაც ნიშნავს, სახელობობ „leihen“ და „borgen“ (თითოეული ამ სიტყვათაგანი ნიშნავს: ვალათ გაცე-

მას, გასესებას და ვალათ აღებას, სესებას), მაგრამ ამით კაცი არავითარ შეცდომაში არ შეჭყეით; ის მე მასესებას, თუ მე მას ვასესებებ, ვისესებებ, თუ ვასესებებ,—თუ რა იგულისხმება აქ, — ეს ჩვენთვის კარგათ ვასაგებია. ჩვენი ჰომონიმები ჩვენითვის სრულიად არ არის მძიმე. აგრეთვე არც სინონიმები, ძველ ევიპატურში, როგორც ენახეთ, „ჭრისათვის“ იყო 37 სიტყვა, რომელთაგან თითქმის თითოეულ სიტყვას, საუბედურრით, ვარდა ჭრისას სხვა მნიშვნელობანიც ჰქონდა; ეს სინონიმური სიტყვები მაშინ უბრალო ნივთთა გავებას მეტათ აბნელებდენ; ჩვენითვის კი ასეთი სიტყვები გარეგან სიმოკლე-სიმარტივესთან გამხდარან ჩვენთა აზრთა, გრძნობათა, მოქმედებათა და მდგომარეობათა სხვადასხვა ძნელათ წარმოსადგენი მხარეების გამოშხატელობათ. ჩვენ გვაქვს სხვათა შორის შემდეგი სიტყვები: თხრობა, თქმა, უბნობა, ლაპარაკი, ჩურჩული, ყვირილი, ახსნა, მოხსენება, მექრობა, პირფერობა, საუბრობა, მასლათობა, კორიკანობა, ყებლობა, მურმური, ბუზლუნი, ლაქ-ლაქი, მოკოვება, თავის მობეზრება და სხ., მაგრამ აქ შევიჩრდებით, რომ მსმენელთა მოთმინების ძალი არ ვაწუდეს. მე მივიწრაფვი დასკვნამდე: ენის დასაწყისი ძვეს ყველა ადამიანთა საერთო ნიჭში, რომ ბევრანი დაუკეფირონ მტკიცეთ შემეცნებათა. ურიცხვი ბევრთა კეფირონი და არა ცხადთ შემეცნებანი დროთა განმავლობაში თან-და თან ისაზღვრებიან, და ამნარით ნიჭიერი ნაციები ჰქმნიან საუცხოვრო ქმნილებას ადამიანის სულისას,—განვითარებულ ენებს.

მ. გ. ჯანაია.

ტარცერი და ტიტკორა.

ძველის ძველი ამბავი.

ველენი ჩემს შეგობას ს. მ. კვ—ის.

I.

აქართველოს შეილი ვახლავარ და სრულეობით საკვირველი არ არის, ღვინო რომ არ მძულდეს. ღვინო დედის რძესავეთ არცია ქართველ კაცს. ტუთილათ კი არ ვუძახით ჩვენი „წუ-

*) აქ ავტორს ამ ერთა და იმავე სიტყვის სხვადასხვა მნიშვნელობათა საჩვენებლათ მოჰყავს გერმანულათ მაგალითები, რომლებიც ჩვენ გამოტოვოკეთ, რადგანაც იმათ ჩვენთვის არაფერი დიდი მნიშვნელობა აქვთ. მთარგ.

ნუაა. ლეთის მოცემული ჯერ-ჯერობით ბლომათა გეჟეს და ჩენც ბავშობიდანვე ვერწყევით მის ნელ-ნელა „წარუბავს“. შეიძლება, ამის შედეგად იყოს ის, რომ ჩენც კვლავ სამშობლოში ერთს ვერ ნახავთ ისეთ გლოთებულ აღმანს, როგორც ათასობით მოიპოვება სხვა ქვეყნებში... დიახ, მე მიყვარს ჩენცი „წუნუა“, იმას პატარაობიდანვე შეეყვიე და დღითურ საზრდოს აუცილებელ ნაწილათაც გადამეტკა. მაგრამ თურმე ლენის დაღვევა მომავლი-ნებელი ცოდეა ყოფილა. ეს ახალი ამბავი, მე სასწავლებლის პანსიონში, რომ მიმპარეს იმ დღესვე შევიტყე.

..... არ გასულა თითქმის ერთი საათი, რაც მაპანგმა პანსიონში დამტოვა და თეთთან კი მეორე დღემდის გამომეთხოვა, რომ შეიქნა ერთი აღიარება, ხმაურობა და ფაცა-ფუცი. ატყდა ზარების წკრიალი. მოწაფეები ჩადგნენ როგორც და პირის მწლაკური დაიწყეს. საშინლათ მივიჩინე, — ნეტავი რა ამბავია-მეთქი.

— როგი რათ არ დავიცავს, — შემომიყვირა ერთმა დიდ-მუცელა კაცმა, რომელიც, როგორც მერამე შევიტყე, თურმე პანსიონის აღმზრდელი იყო.

— მე, ეს არის, ახლა გესტუმრეთ და თქვენი ზარების და როგის არაფერია გამეგება, — ფუხასუბე, როგორც საზოგადოთ ვიყავი დაჩეულს, თამამთა და თავისუფლათ.

აღმზრდელს ჩემი პასუხი საშინლათ ეცა. უნდოდა თავიდან ფეხებამდე ჩავეთვალიერებინე, მაგრამ, რადგანაც ჩემთან ახლო იდგა, მუცელმა აღარ დაანება, შეგსრულებინა თავისი სურვილი. მან დაიხია ცოტა უკან, შემომხედა ერთი სასტიკათ, გამოექანა სიქართი ჩემკენ და უზრდელათ გამოსწია ჩემი ყურისკენ თავის ჩასუქებული ხელი. მე რომ უცებ განზე გადაბტამა არ მომესწრა და მოწაფეების როგში არ შევრეულიყავი, ის უნამუსო სწორეთ სირცხვილს მაქმედა ამდენ ხალხში. სახენზე მთლათ ერთიანათ წამოწოთლდი, ცოტა დამაკლდა, კინალამ თოფის წამალსავით ვიფეთქე, კიდევ მოგბრუნდი მისკენ, მაგრამ, რომ შევხედე მის ახირებულ სახეს და ვეებერთელა მუცელს, რომლის მსგავსი ჯერ არასად მენახა, გაჯავრების მაგიერათ, სიცილი შემსკდა. ამან ხომ მთლათ ვაპარახა ჩენცი აღმზრდელი.

— მარშ! დაიძახა მან და ყველა ნელ-ნელა დავიძარით ადგილიდან.

— არაფერია, მალე მოგარჯულნებს ჩენცი „კარცერი“ ჩაილახარაკა მან და, ბატავით ნელ-ნელა, უკან წამობაჯბაჯდა.

სიშინლათ მენიტრესებოდა შემეტყუა, ვინ იყო ეს „კარცერი“, რომელსაც მე უნდა მოგვარჯულნებინე. ევლარ მოვითმინე და ჩემს გვერდში მდგომ მოწაფეს ვკითხე: — ძამივ, მითხარი, თუ ბიჭი ხარ, ვინაა „კარცერი“?

— ვინ, ვინ? შემეკითხა რამოდენიმე მოწაფეთაგანი.

— ვინ და „კარცერი“? — ბევრებმა სიცილი დაიწყეს. — მოითმინე ცოტა და შენ თითონ შეიტყობ, — მიპასუხა ერთმა მწარე ღამილთ.

— ეს რა ამბავი გაქეთ? შემოგვიყვირა აღმზრდელმა. — თქვენ არ იცით, რომ აქ აკრძალულია თქვენს ენახე ლახარაკი? ყველას უსადილოთ და ბტოვებთ!

ბევრებმა თავის გამართლება დაიწყეს — ჩენცი რა ბრალია, ამან ვკითხა „კარცერი“ ვინ არისო.

— მოიცადოს ცოტა, ეკ იმზირი თვალებით იქიჩრება, რომ მალე თეთთანაც დაახლოვებით გაიცნობს „კარცერს“... როგი დაიციეთ, ჩუმათ იყავით, სკამები არ აარიხინოთ! — გებობძანა მან.

მისი სიტყვები ლახარაკით გულში ჩამესვენა — რა ურჯულთები ყოფილან? ჩენცებურ ენახე უკრძალავან საუბარს! ტანშიც გამაქრიალა — უი, დედაი, რა მხეცებში ჩავარდნილვარ, წამომცდა და ფიქრებმა წამიღეს. საშინლათაც დაეღლანდი.

უცებ გაიღო ერთი ოთახის კარები და შიგ დიდის ხრიგინით და თავის მტრევეთ მოწაფეები შემეციენდნენ.

— ეს რა ამბავია! — დაიხრიალა ეილაცას მკეახე ხმამ.

— მგელია, მგელი! — დაიწყეს ფურჩული მოწაფეებმა და თან კანკალით უკან-უკან იხევიდნენ.

პირველათ მეც შემეშინდა, მაგრამ ეიფიქრე მგელს აქ ვინ შემოაუშვებდა-მეთქი და ცოტა გული გავიმარე, თუმცა, უნდა გავიტივდეთ, მაინც ცოტა-ოდენი შინით შევედი ოთახში.

მგელი არსად იყო. მხოლოთ შუა ადგილს ერ-

თი ახირებული ადამიანი იდგა. მიმინოსავით წელში აწურულიყო. კისერიც წავერდებინა, თითქოს ეს არის ეშხელება, მსხვერპლს ეცეს და კლანქებში ჩაივლოსო, მაგრამ თვალების ბრაილში და მისა გესლოანი შემოხედვის ძალაში, მიმინო მას სად შეედრებოდა. ის ნამდვილი ტყიდან გამოვარდნილი მგელი იყო. ტანსამოსიც მგლის ფერა ეცვა და თმაც მასავით აბურტკნოდა. მოსწავლეები მის წინ უფრო საბრალო რამეებს წარმოადგენდნენ, ვიდრე ადამიანის შეილებს... ოთახში ისეთი სიჩუმე მეფობდა, რომ ეგონებ ბუზის ფრენასაც კი გაიგონებდით. მოწაუეები, გაივლიდნენ თუ არა მის წინ, ბატონისებურ თაყვანსა სცემდნენ. ის კი იყო გაქვევებულსავით იმე გილზე და ხმასაც არ იღებდა. მხოლოდ ცხვირიდან უცნაურათ ქშინავდა და ხან-და-ხან თვალებსაც აბრიალებდა. მეც მომიხდა მის წინ ვავლა. მიწოდლა მეც დამეკრა თავი, მაგრამ მისმა შემოხედვამ ისე გამომაყურებინა, რომ თავის დაქვევაც ვეღარ მოვახერხე. მან აშხედა თავიდან ფეხბამდის, მეც ჩაყარედი მისი სახის დამომონავებელ გამომეტყუელებას.

— ეს საიდან განჩნდა? ჩაილულუნა მან და თითო ჩემკენ გამოაშვირა.

აღმზღელი მაშინვე მივიარდა და სიჩქარით მოახსენა: — თქვენო მაღალ-შობილებამ! ეს მოსწავლე არის, თავით ის მოსწავლე, რომლის მიღებაზე თქვენმა მაღალ-შობილებამ დღეს კეთილი ინება ხელი მოეწერა“.

ამას შემდეგ მგელმა კისერი ჩემკენ მოაბრუნა. — შენ სადაურ ტყეში ხარ ვახლილი? მკითხა მან დაბალი ხმით.

ამ კითხვამ ძალიან გამაყვირა—აღბათ სხვაგან ტყეში ზრდიან ბავშვებს, გამოილევა უცებ თავში და ეუპასუხებ:

— თქვენ აღბათ დიდი ხანი არ არის, რაც აქეთ ჩამობრძანდით. ჩვენ ქვეყანაში ტყეში არ ზრდიან ბავშვებს. ტყეში ხომ მგლებია ბევრი. ლეკვებსაც იქ ზრდიან. ბავშვებს ხომ შეკამენ...

ამ სიტყვებზე მოსწავლეებმა ერთი-მეორეს სხვაგანათ ვადახედეს. ის კი გამოიჯავრდა.

— ხმა გაკმინდე! შე უზრდელიო, ვის უბედავ მაგისთანა ლაპარაკს,—მიუყვირა მან. არ იცი, რომ მე ზედამხედველი ვარ და მაგისათვის შემძლია აქედან ახლავე გაგადლო? ტყეში თუ არ გზრდიდნენ, არ

გეცოდინებოდა, რომ ქვეყანაზე არაუბრძან თავისდაცვრა?..

— ეგ მეც კი იცი!

— მერე სად არის თუ იცი! მე ხე ვიყავი, რომ გამიარე წინ და თავი არ დამიკარო?

— უკაცრავათ ვახლავარ, მომიტყვევით, რომ არ გიცნობდით, ვინც ბრძანდებოდით.

— ეს არაფერი თავის გამართლებას! ხომ დამინახე, რომ უფროსი ვიყავი, მაინც უნდა დაგეკრა თავი! რას ჰქვია, არ მიცნობდი!..

— ჩვენში უცნობსაც ეუბნებოან „გამარჯობას“, მაგრამ თუ უცნობი ვინმე უფროსი შეხედება, წესი მოითხოვს, სალამი ჯერ უფროსმა უნდა ბრძანოს და მერე უმცროსიც პატივისცემით უპასუხებს...

— აი, მაგას ჰქვია მხეცობა! რა უზრდელი ყოფილხართ! ჯერ კიდევ ბევრი დრო ვაივლის, ვიდრე თქვენ მოგარჯულებდით... დადექი სწორეთ, ხელები ძირს ჩაუშვი, თავი ზევით ასწიე! არ გესმის! დამიყვირა მან და განაგრძო ნაღვლიანათ: არას დროს არ უნდა მივიღოთ აშხელა ბავში პანსიონაში. ეს ახლა თავიდან ფეხბამდის გაფუჭებულია მხეცური აღზრდით. მთლათ გარყენის აქალორბას. მაგის მორჯულება ტენის გამოვკლიაყებს თავში... შენ სად სწავლობდი ამდენ ხანს? მკითხა მან წყნარათ.

— სოფელში. დღე-ამის ოჯახში. შკოლისთვის მამა მამხადებდა.

ამ სიტყვებზე მან გადაქინა ერთი სხვაგანათ თავი და აღმზღელს უბძანა: ამას კარგათ უგდეთ ყური, თუ რამე დაწავოს, მაშინვე „კარკერში“ დაატუსაღეთო. ამას შემდეგ მოსწავლეებს მიმართა: — ლოცვა წაიკითხეთ, რიგი ვისია?..

ამ ოთახში უშეელებელი სუფრა იყო გაშლილი. სუფრას მოწაუეები იქით-აქედან მოდგომოდნენ. დაყურებდნენ საილენძის საინებზე დასხმულ საქმელს და გაწრთონილ ძაღვებსავით, კამის ბრძანებას უცდიდნენ. — ჩქარა, ლოცვა, ვისი რიგია, დაიწყეს იმათ ფურჩხული.

გამოდვა, რომ ის მოსწავლე, რომელსაც ლოცვა უნდა წაეკითხა, ავათმყოფობის გამო ეღარ მოსულიყო სასადილოთ. ზედამხედველმა ლოცვის წაკითხვა ახლა მეორე მოსწავლეს უბრძანა. იმანაც დაიწყო. განჩნდა ვაცხარებული პირჯერის წერა და

ტურნების ცმატური, ვითომც ყველა ლოცვის სიტყვებს იმეორებდა. ზედამხედველმა ამ დროს ერთა სხენაირათ ცხერი დააცვიინა — ქარცეხლი! ღვთის რისხვა! ჩაიფურჩულეს მოწაფეებმა. ლოცვის მკითხველიც შეჩერდა. — განაგრძე! დაუძახა ზედამხედველმა.

მოწაფე მინც გაუმბეული იყო, ვერ მოეგონებინა ის ადგილი, რომელზედაც ვაჩეზდა; დაუწვეს მასწინე აქეთ-იქდან ყურჩული. ლოცვის სიტყვებს აკანბდენ. მან დაიწყო თავიდან, მაგრამ უცებ შეჩერდა. მოინდომა, გავგრძელებინა იმ ადგილიდან, სადაც ვაჩერდა, მაგრამ საუბელუროთ ოარი სიტყვა შუაში სულ გადავიწყდა. შეიქნა კიდევ ფურჩული. ამან ის მთლათ დაბნია და ბოლოს ვაჩერდა თავჩალუნული.

— დატრეფთ ღღეს უსადილოთ! სანამ ყველა სადილს არ გაათავებს აქვე კუთხეში იღვეს. თუ ლოცვა კარგა არ დაისწავლოს საღამოს თემრონიასაც ნუ დაალევიებთ. წარმოთქვა ზედამხედველმა მკვახეთ და უგუნუნბოთ მეორეს უძძანა ლოცვა წიკითხა, ბოლოს როგორც იყო, მოუსხებით სეფურას და ჭამა დაიწყეთ. სანიზე რალც ახირებული წომბო იყო დასხმული. მინც არ ვიყავი ჭამის გუნუნბაზე და ამან კი გული სულ აშირა. ეოფიქრე, ამას თუ ცოტაოდენი ღვინო არ დავატანე, საქმე სწორეთ ცუდათ არის-მეთქი. გავიხედ გამოვჩხუვე იქთა-აქეთ. ქექები კი დაეინახე, მაგრამ ღვინო არსად იყო. — ალბათ მატანა დაეიწყებიათ მეთქი, გავიფიქრე, კითხვით კი არაგისთვის არ მიკითხაეს, რადგანაც ამგელის* მეწინოდა. ის ისე უწინდელ ადგილზე იყო და ისეე მკლურათ იხედებოდა.

პირი მთლათ გამიშრა. ერთი ჭკა ღვინო ყველაფურს მერჩია. მომეხასიათა საწინლათ. საქმელზე ხელი ავიღე. გავიხედე იქთა-აქეთ. კედელზე სურათები იყო ჩამოკიდებულა. ერთ კუთხეში დიდა ხატი იყო დასვენებული. იმის ქვეეთ კი ფეხზე იღვა უსადილოთ დატრეფებული. პარზე ხელი მიფურჩებოდა და მწარე ცრემლით ტირიდა. ზედამხედველი კიდევ კარგა ხანს იღვა იქვე და მოსწაფელებს ათვალიკრებდა. მერე ჩვენდა სასიხარულოთ, როგორც იყო, მოგვეშორდა.

ყველამ თავისუფლათ ამოისუნთქა. თან მოძრაობა და ლაპარაკიც განწადა.

— თედარე, თედარე! — დაუწვეს ძახილი ერთ ჩენებურ ბიჭს, რომელსაც საქმელი შემოაქონდა.

— რა გნებავთ, რაი! უბასუბა თავაზიანათ თედარემ.

— თედარე, ჩემთვის კოცვის მოტანა დაგვიწყებია.

— მე დანა არ მაქვს, მე ჩანგალი, ჩემთვის „ბორშჩის“ ხორცი აღარ ჩავიდვია, ეძახოდენ ერთი-მეორეზე მოწაფეები.

თედარემ ყველას აუსრულა თხოვნა. ზოგს დანა მოუტანა, ზოგს კოცვი, ზოგს ჩანგალი და ზოგს კი ხორციც, თოქც ამ უკანასკნელებს გაგხმურა:

— იქნება ხორციც ქე მოგიტანეთ, მარა პირმა მოგპარათო...

— აა! თედარე, რას ამბობ მავას, არ მოგიტანია, თორემ რაგორ შეგაწუხებდითო, — უბასუბედენ საცილით მოსწაფელები.

მე მეგონა რაკი ესენი მოითხოვეს, ღვინოსაც გაახსენებენ, მაგრამ ამის შესახებ ხმასაც არაგინ იღებდა. მე კი სულ ერთიანათ ნერწყვი გიმიშრა და ერთი წვეთი ღვინო მთელს ამ სადილს მერჩია. სუფრაზე საზოგადო სიცილი, და ხუმრობა ჩამოვარდა, თან ხალისიანობაც გამეფდა.

სხეებთან ერთათ მეც გაგხალისდი, მეც სხენაირ გუნუნბაზე შეეიქენი, სულ გადამაიწყდა ჩემი ახლანდელი მდგომარეობა. მეც დაუძძახე თედარეს, ისე ვითომც დიდა ხნის ნაცნობები გყოფილიყავით.

— თედარე, ერთი მეც გადამამხედე!

— რა გნებავს, ახალ ჩამოსულთო, არ მოგეწონა აქაური საქმელი!

— საქმელი კი არა კაცო და ჭურვიდან ღვინის ამოღება დაგვიწყებია! როგორ გეკადრება მაგი!..

ჩემმა სიტყვებმა ისეთი საზოგადო ხარხარი გამოიწვიეს, რომ კინაღამ გადავირიე, ნეტავი რა ეთქვი ასეთი სასაცილო-მეთქი.

— ღვინო აქ აკრძალულიაო, — მიბასუბა ნაღვლიანათ თედარემ.

აღმზღელი, რომელიც ჩვენთან სადილობდა წამოვარდა თავის ადგილიდან და გამოძიება დაიწყო, რა მოხდებოდა!

— ამან ღვინო მოითხოგაო, — უთხრეს მას. ამის

შეტურობისათნავე ის საშინლათ გამოაზდა და მამინ-
ვე ზედამხედველად კაცი გაავაზნა.

ჯერ-ჯერობით რაც მოხდა ჩემთვის ყველაფე-
რი საკერძოელი იყო, მაგრამ თურმე კიდევ უარესი
საკერძოელება მომელოდა.

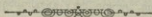
„მგელი“ მალე მოვიდა და როგორც კი შეიტ-
ყო, რა დანაშაულობაც ჩავიდინე, მოკარდა პირ-და-
პირ ჩემთან, დამიწყო ყვირილი და პირიდან ისეთი
ღორბლია გადმოჰყარა, რომ სულ დამსველა თავზე
ბალანი.

— შენ აქ სასწაელებლათ გამოგზავნეს, თუ
ყმაწვილების გასაჩუენელათ და ცუდი მაგალითის
საჩენებლათ? აქ შენი ველური სოფელი ხომ არ
გგონია, ღოთობა მოინდომე!.. არ კმაზა, რომ ყვე-
ლა აქაურები ღოთები ხ.რთ? სწავლა და ღოთობა
რომ არ შეიძლება ერთთ იცი? შე უსიკბელიო,
შენა!.. აქ სრულებით საქირო არ არის მოვიყენაო და
ალარც კი მაგონდება რამდენი სხვა ასეთი სიტყვები
ბრძანა ბატონმა ზედამხედველმა, მხალათ ის კი
კარგათ მასსოვს, რომ მან თავისი სიტყვა ამ ბრძა-
ნებით გაათავა:— ეს ამ წამ-შევე, ეზოს ჰაერაც არ
გდადაყლაპინათ ისე, „კარკერი“ დაატუსაღეთ. იქ-
ნება ცოტა მაინც მოჰკეთიანდესო...

პატიუნ გოთუა.

ქ. ოდესა.

(შემდეგი ზეზება)

საქველმოქმედო საქმე.

ნო რედაქტორო! თანახმთ ნოეოროსიაში არ-
სებულ გაზიზნულ ქართველთა ხელის გამ-
მართველ საზოგადოებას თუმცა ანგარიში
ამ თვის პირველ რიცხვებში უნდა წარმოეადგინა, მაგ-
რამ ჩვენ მიერ დამოუკილებელ მუხვთა გამო დღემ-
დე დაკეოვიანდა. ჯერ-ჯერობით ფული შეგროვი-
ლია 70 მან. და 50 კაპ. აი, შემომწირველთა სია:
გ. ე. წერეთელმა 10 მან., ს. ს. კალანდაძემ
10 მან., დ. ბ. ჩხიკვიძემ 10 მან., ი. პ. ბახტაძემ
10 მან., ა. ე. ელიაძემ 5 მან., სტეფანე სეიძონას ძე
ელიაძემ 5 მან., გრ. ანტ. სიმონიანიშვილმა 2 მ. 50 კა.

ნოეოროსიის ქართველმა მუხვებმა 8 მან., გ. ი. სი-
ნიცქემ 1 მან. ანავე აღვეითქვა მუღამ თვე თითო
მანეთი. პ. დებუძემ 1 მან., ლ. ლ. ლომთათიძემ
3 მან., ნ. ე. ჩიკოვიძემ 2 მან., ლ. ზ. ქორიძემ
1 მან. სულ 70 მან. 50 კაპ.

ეს ფული შეტანილია შესანახათ სახელმწიფო
ბანკში დავით ბეგანის ძის ჩხაიძის სახელზე. ჩვენ
მივმართეთ წერალით ბ-ნ ნ. ნიკოლაძეს და ვთხო-
ვეთ, თუ რა აზრის იქნებოდა ის ჩვენ მიერ განზრახულ
გაზიზნულთა ხელას გასამართავ საზოგადოების და-
არსების შესახებ, მაგრამ ჯერ-ჯერობით არავითარ
წერილი არ მივიღია. რაც შეეხება ადვილობა-
რიკ სოქის და თახაფსოის (ტუპასუს) ავგილ-მდებარეობას,
ეს კი შევნიერათ გადმოვეცა ბ. როსებ პ.
ბახტაძემ, რომელსაც რამდენიმე წელი უცხოურია ამ
ადვილებში. ჩვენ მამულებს არაფრით ჩამოუყარ-
დებოა. მოდის სიმინდი, ღომი, თუთუნა და ყველა ის,
რაც საზოგადოთ ჩვენ საქართველოშია, ვარდა ვე-
ნახისა, ხოლო ვენახი კი ცოტა მეტს ხარჯს თხოუ-
ლობს უმეტესათ თახაფსოში, იქ რამდენიმე ქართ-
ველებიც ცხოვრებენ; უცეთ მოწყობილი არიან, ვი-
ნემ ჩვენში და ბედნიერათაც თელიან თავიანთ თავ-
სო; ვარდა ამისა მე მყავს ერთი ნაცნობი კაცი სა-
ხელმწიფო საგანგებო მოხელე ბ. ქრავესკი, რომელ-
საც ძლიერ დაბლოკებით ვიცნობო და კარკი გან-
წყობილება გვაქვსო და სხე...

აწ მოვიტყვეთ ქ-ნო რედაქტორო თქვენ წი-
ნაზე და ვთხოვეთ ამ საქმეში თქვენი პატრუცემული
გაზეთის საშუალებით დახმარება გავვიწიოთ, ვთხოვეთ
მკაფიოთ გამოგვირეკიოთ პრაგზმა ჩვენი მოქმედ-
ბისა. რასაც კარკს გვირჩევთ, ჩვენ დიდი სიამოვნე-
ბით მივიღებთ და ვეცლებით ავასრულოთ საკეთილ-
დღეოთ ჩვენი უმიწა-წყლოთ გაზიზნული ქართვე-
ლებისა.

გაზიზნულთა ქართველთა ხელას გამმართველი სა-
ზოგადოების წევრნი:
დავ. მსიგვასკი, სილ. კალანდაძე, ლეონტი ღომითაიქი,
ა დ რ ე ს ი:

Новоросійскъ. Комитора Русскаго Обществ. II. и Т.
Силовану КАЛАНДАЗЕ.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

განცხადება

საკომერციო კურსები

ქალებისა და ვაჭებისათვის

(წელი შეთოსმეტე)

მასწავლებელ მალთა საზოგადოების საქმე-
ლაში.

(რომელსაც განაკებს ანსკისას წერეთელის)

მიიღებენ ყმაწვილებს 26 აგვისტოდან ყოველ
დღე (გარდა უქმე დღეებისა) 10 საათიდან 1 სა-
თამდის და საღამოობით 6—7 სათამდე. (სკოლა
იმყოფება ველიამინოვის ქუჩაზე, № 3, ქალაქის სან-
ლის გვერდით).

სკოლაში 5 განყოფილება იქნება. პირველ მო-
სამზადებელ განყოფილებაში მიიღებენ ისეთ ყმაწვი-
ლებს, რომლებმაც არ იცნან რუსული და რომელ-
თაც დედაენაზე ასწავლიან.

უფროს განყოფილებებში ყმაწვილებს ამზადე-
ბენ ყველა სასწავლებლებში; როგორც ვაჭებს, ისე
ქალებს, ჰიიღებენ არა ნაკლებ 6 წლისას.

სკოლაში შეიძლება ყმაწვილების დაბინავება.
სწავლა დაიწყება 5 ენკენისთვეს.

კურსების დანიშნულება ის არის, რომ სპეცია-
ლური საკომერციო განათლება შესძინოს მსურ-
ველთ, როგორც ქალებს, ისე ვაჭებს და მოამზადოს
ვარჯიზობის შემწეობით ანგარიშის დახელოვნებით
მცოდნენი.

სწავლის გათავებას შემდეგ ატესტატები ეძლე-
ვათ. 1896—97 სამოსწავილა წელს შემდეგი საგნე-
ბი იქნება სასწავლებელი: 1) საკომერციო ეკონომია,
2) საკომერციო არითმეტიკა, 3) პუსკალტერია მარტი-
ვი, ორკეტიკ და საბანკო, 4) არითმეტიკა საანგარიშო
იხათათა, 5) საკომერციო მიწერ-მოწერა, 6) საგაქრო
და სათამაშუკა წესდგანის, 7) მსწრაფლ-წერა და წერა
გაგრული და შნოანი (переводение дѣрного почерка).

სწავლა დაიწყება 16 სექტემბრიდან. ახლათ შე-
მომსვლელობა მიღება დაიწყება 2 სექტემბრიდან. ყო-
ველ დღე დილის 10 სათიდან თერთმეტამდე და
საღამოს 4 სათიდან 8 სათამდე, კურსების სადგომ-
ში, სახლა ალაქსანდრე ფრიდონოვისა № 9, სერგიეი-
სა და ნეგონის ქუჩაზე, აფთაქის პირდაპირ.

პროგრამები და წესები კურსებისა უსსეილდოთ
შეიძლება მიიღოს მსურველმა კურსების სადგომში
და ძმათა წოვიანოების საბანკირო კანტორაში, სიო-
ნის ქუჩაზე.

ვინც ქალაქს გარეშე ცხოვრებს, შეუძლია
წერილით მიმართოს კურსების დაბარსებელს მ. მა-
ნუელანსს, ტფილიში.

(12—7)

სასწავლებელი გიორგი უზანოვისა.

(მუხრანის ქუჩა, ქერივი ყორღანოვის სახლი, № 12,
ქალაქის სამკურნალოს პირდაპირ.)

უმაწვილებს მიიღებენ 27 აგვისტოდან,
სწავლა კი დაიწყება 4 ენკენისთვეს.

(2—2)

ივანე როსტომოშვილი

კბილის ექიმი

ვ. ი. ქიქინაძე

ნიკოლოზის ქუჩა, № 21, სახლი, ე-
საგინოვისა, სადაც „ივერიის“ რედაქციაა.

დაბრუნდა თბილისს და კვლავ შეუდგა წიგ-
ნების გამოცემას: ვისაც ხედური ფული სრულად არ
შემოჰყურნია, წიგნები ალარ გავგზავნება, ამიტომ
ეთხოვთ ფული თავის დროზე წარმოადგინონ. ჩე-
ნი აღრეს: Тифлиси, вторая Нагорная, № 11.

განცხადება

თავილისის სათავადაზნაურო სკოლისა.

1) მდგომარე წლის ენკენისთვისათვის თვითისის სათავადაზნაურო სასწავლებელში არის სულ ორმოცდა ხუთი ეკანსია (45): პირველ განყოფილებაში—40 (7 და 8 წლის ყმაწვილებისათვის) და მეორე განყოფილებაში—5 (8 და 9 წლ. ყმაწვე); დანარჩენ განყოფილებებში და პრაგმონაულ კლასებში არც ერთი თავისუფალი ადგილი არ არის.

2) 45 ეკანსიიდან 42 არის დანიშნული გარედან მოსიარულებისათვის და სამი არის საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე.

3) ვინც საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე იქნება მიღებული უნდა შემოიტანოს წელიწადში ათი თუმან-ნახევარი შემოსვლისათავე და ნახევარი იანვარში.

გარედან მოსიარულეს გარდახდება წელიწადში სწავლის ფასი თორამეტი მანეთი: ექვსი ენკენისთვეში და ექვსი იანვარში.

4) ვისაც სურს მიღებულ იქნას საზოგადოების ნახევარ ხარჯზე, იმან უნდა წარმოადგინოს თხოვნასთან ერთად შემდეგი დოკუმენტები: ა) წლოვანების (ნათლობის) მოწმობა, ბ) სიღარიბის მოწმობა მახარის თავადაზნაურობის წინამძღოლისაგან, გ) მოწმობა თვითისის სათავადაზნაურ ბაქიდან, რომ იგი ირიცხება სხედნული ბანკის დამფუძნებელთა შორის, დ) ყვეულის აკრის მოწმობა.

5) ვისაც გარედან მოსიარულეთ სურს შემოსვლა, მისთვის საჭიროა იგივე დოკუმენტები, გარდა დამფუძნებლობისა.

6) უცხოეთ მთხოვნელთა რიცხვი აღმატება ეკანსიების რიცხვს, იმ შემთხვევაში მსურველი მიშვეულ იქმნებიან წილის ყრით. წილის ყრაში მონაწილეობას მიიღებენ მხოლოდ ისინი რომელნიც, წარმოადგენენ ყველა საჭირო დოკუმენტებს და ამასთანავე ეგზამენსაც დაიქვრენ წლოვანების შესაფერ კლასისათვის.

7) ვინაიდან პანსიონში შემომსვლელთათვის მცირე ეკანსიების რიცხვი და მსურველი კი ბევრია, სკოლას გამეტე კომიტეტი იძულებული იქნება დათხოვოს ის პანსიონერება, რომლებსაც წინა წლის ფულია დაწმინდილი, იმისთვის რომ ადგალი დაუტოლოს ახლათ შემომსვლელებს. ამიტომ სკოლას მთავრობა თხოვს მშობლებს, რომლებიც სრულად არა აქვთ შემოიტანული სწავლა-აღზრდის ფასი, რომ უთუოთ შემოიტანონ პირველის ეკანსიისათვის, რაც არის მათზე დაწმინდილი, თორემ მათი შვილები უსათუოთ იქნებიან დათხოვნილი პანსიონიდან.

8) შესაძლებელია სექტემბერში, მოწაფეების ხელ მეორე გამოცდას შემდეგ კიდევ გაიხსნას რამდენიმე ეკანსია იმათთვის, ვინც სრულ საკუთარ ხარჯზე ისურვებს პანსიონში შემოსვლას ან ნახევარ ხარჯზე. ვინც საკუთარ ხარჯზე შემოვა პანსიონში, იმან უნდა შემოიტანოს წელიწადში ოცი თუმანი—ათი შემოსვლისათავე და ათი იანვარში.

9) თხოვნა უნდა შემოვიდეს სექტემბრის პირველ რიცხვამდის. ქალაქ გარეშე მცხოვრებთ თხოვნა უნდა გამოგზავნონ შემდეგი ადრესით: Въ Тифлисъ. Завѣдывающему Тифлисской Дворянской Школой, на Лабораторной ул. въ д Гургинбегова.

10) სექტემბრის, 2, 3 და 4 რიცხვებში მოხდება მისაღები ეგზამენები და ხელ მეორე გამოცდა ზოგიერთ მოწაფეებისა. ხუთ სექტემბერს დაიწყება სწავლა.

დათხოვნილ იქმნებიან აგრეთვე ის პანსიონერებიც, რომელნიც სკოლაში მოსვლისათავე არ წარმოადგენენ მომავალ 18⁹⁶/₉₇ სასწავლო წლის ფულის ნახევარს.

(3—3)